

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A siker fia.

Csütörtök délre megvolt a nagy, példátlan, szinte ostoba siker. Az öreg kuruc szerezte a fiatal labancnak, Thaly Kálmán Tisza Istvánnak. A pillanat ott helyben — szinte történelmi volt, de a nagy esemény messziről nézve majdnem perverzus: Thaly könybe lábadt szemmel Tiszának tart és elcsukló hangon köszönetet szavaz, holott a köszönet legelső sorban neki kompetál. Micsoda elérékenyedés ez, milyen titkok vannak itt „emberek alatt és emberek fölött.” A béke balzsamos, drága, fűszeres illatokkal teli levegőjében még a szimat is elveszett: hol, merre kereskedjünk? Maradjunk tehát a ténynél: a tegnap megbukottnak látszó Tisza ma: a siker fia.

Az olvasó ismeri álláspontunkat ez érdekes, gondolat-keltő, de semmiképpen sem bizalomgerjesztő alakkal szemben. De nem volna helyén való és semmi esetre se stilszerű ha a béke-mámor e pillanatában előadnók vele szemben támadt és föl nem derült kétségeinket. Közreadjuk tehát a Tiszák egy fanatikus hívének: Lipcsey Ádámnak alábbi cikkét. — Kartársunk különben az a publicista, aki tizennyolc éves korában már ódát irt Tiszához, lány stancákat zengett, amikor más ablakokat vert. Ha mégis közreadjuk a „Jövendő”-nek szánt e cikkét, azért tesszük, mert becsüljük az erős fejű író, — bárha egyoldalú, de magyaros és hű — jellemző erejét.

Tisza István örökössé abban az értelemben, mint a trónok várományosát szokás, akkor proklamálta az öreg Generális, mikor megbukott. Annak az emlékezetes 1890-ik évnek Kálmán-napját a geszti kúriában ünnepelte a régi hívek megfogyott serege s ahogy ott ünnepeltek, poharat emelt maga a ház agg nagyura:

— Én pedig hozzád fordúlok, István fiam. Én már csak voltam, most te következel. Ez a ház mindig a magyar barátság háza volt, hiszem, remélem, elvárom, hogy te alattad is az marad.

Ezt, vagy ilyesfélét mondott a közlegénysorba visszalépett Generális s mindenek szeme könybe lábbadt.

Az ifjú örökös pedig nyomban válaszolt:

— Követem és fogadom Uramatyám intését. Ez a ház én alattam is a barátság háza lesz, de nem a t i v o r n y á k háza.

Ez a l e c k e korszakok elválasztó vonala. A búfelejtő tespedés helyébe a szabad küzdés, alkotó munka lépett, s ne térjenek vissza soha többé azok a sötét, gonosz napok, mikor a honfiai bánatot borba kellett fojtania a magyar embernek.

Az új nemzedék kedélye megcsappant, virtuskodása ösztövérebb lett, ám tudása szélesebb, világra szóló mezőt ölelt föl, tetteje biztos célra tör s nem tehetetlen játékszere többé idegen önkény szeszélyeinek.

Tud is, szeret is mulatni István úr, ott Váradon a Rózsabokornál, danol is, táncol is, hogy vigadó pajtásai egyszer már nem állhatták meg s rászóltak:

— Mért nem tudsz te ilyen aranyos, kedves fiú lenni mások, a világ számára is? Bezzeg nem hínának szívtelen, rideg Tisza Istvánnak!

No le is csapta a poharat István úr:

— Úgy, hát az kell nektek? Hát majd hozatok Párisból egy táncmestert, legyen az a barátotok.

Mióta az ország kormányának rúdjánál áll, sokat simúlt, sokat melegedett, de a szíve csak egy-két igazán nagy pillanatban nyílt meg.

Vannak, akikről azt hiszi a világ; vannak, akik ezt

megélezzik is; de az igazi ismerői azt mondják, hogy csak egyetlen intimusa van, Beöthy Pál, a beregi főispán. (No most neki, szegénynek, ártatlanul a nyakába zúdítottam Magyarországnak mint az öt millió biztos protekciókeresőjét.)

Délceg lovas is, szenvedélyes turflátogató, de csak l'art pour l'art, a sport kedvéért, nem hiszem, hogy tőle meggazdagodnék a buki-muki. Mint a nagyváradi versenykrónika bizonyítja, 71 kilót tud lovagolni s a Vándor nyergében első is lett ugyanakkor, mikor egy sokkalta nagyobb, küzdelmesebb versenyben folyton Bécsbe kellett szaladgálnia.

Ecce, ebben is elsőnek érkezett be, noha voltak a versenyben nála sokkalta könnyebb lovasok is.

Mindez azonban s még sokszor ennyi, amit azóta személye felől nyelvére vett a röpke hír, inkább csak egy telivér bihari dzsentrí, afféle magyar junker egyéniségét állapítja meg.

No, hogy nem az! Talán túllontúl becsületesen ragaszkodik a vén becsstelen Vármegyéhez, meglehet. Aki nem olvasta a „La première Maitresse“ című csodásan igaz lélekrajzot, ám vessen rá követ.

Tisza István nagyobb stíli legény, semhogy holta napjáig Biharország gyöngye maradjon.

Beretvaesze, nagy megilletődésekre fogékony kedélye, puritán jelleme, lángoló magyarsága arra hivatják, hogy nehéz időkben vezére legyen nemzetének, aminthogy máris az.

Mihelyt miniszterelnök lett, magához hívatta a sajtóosztály érdemes vezetőjét s ezt az egyetlen direktívát adta ki neki a prés sugalmazására:

— Apámról, magamról semmit. A tetteimet tessék szabadon bírálni.

Hát ez a legraffináltabb kacérság, amit egy kormányzó államférfi a sajtóval szemben elkövethet.

Andrássy Gyula óta az első vezető magyar politikus, aki, bizonyos költői lendülettel, szálló igékben dolgozik.

A „distinghuisad foreigner,“ az udvaronc „öleb“ s a kuruc „kuvasz“ nem múlik el nyomtalanul.

Talán felekezetes elfogultság, de látom benne a magyar

kálvinistaság soha ki és be nem oltható vadócát, a mendikás diákokot is.

Nem tud elnyelni igazságokat, utálja az egész s a félhazugságokat.

Rég esett. Arról volt szó, a Wekerle-kormány első bukásának óráiban, hogy Szilágyival, vagy Szilágyi nélkül reaktiváltatnék-e a „nagy kabinet?” Kissebb hitűek, a leltármamelukok által nyomban aláírt ívet kezdtek körözni, mely feltétlen hűséget fogadott Wekerlének Szilágyi nélkül.

Valami szerencsétlen túlbuzgó megkínálta az aláírással az öreg Generálist is. Ő aztán egyszüen összetépte a gyávaság ezen bárgyu bizonyáglevelét.

Másnapra minden kiderült. A felség újra akceptálta Szilágyit.

Egy csoport képviselővel állottam a klub közepén, közöttük volt Tisza István is.

A szárnyas ajtó kétfelé nyílt s bevonult egy nagynevű oszlopférfit, aki szerette a kabinetek bábáját játszani.

Épen ahhoz a csoporthoz jött.

— No ügye, minden úgy történt, ahogy én tegnap megmondtam!

Mindenki hódolón hajlongott: persze kegyelmes ur, hogyne!

Tisza István nem állhatta meg s fagyosan így szólt:

— Bocsáss meg, kérlek, te ennek tegnap ép az ellenkezőjét mondtad.

Az ilyesmit nem szokás elfeledni, megbocsátani, nem főként hiú embereknel.

Hiúság, azt hiszem, egy szemernyi sincs Tisza Istvánban.

Jó gyermek, jó férj, jó apa: hármass kemény garancia, hogy minden rábizott dolognak hübb, buzgóbb sáfárja, mint akármelyik „szibarita vár“.

Pártvezéri mivoltának az átöröklés, a legitimitás az alapja. Az öreg generális bukása óta jöttek, mentek kormányok és rendszerek s ősz szakállu, rögzött mamelukok mind csak azt dörmögték ezen forgó változandóság közepette:

— Nőjön csak meg a kis gazda, majd ad az nektek rendszerváltozást!

Szapáryt, Wekerlét, Bánffyot, Széllt, mind csak átmeneti állapotnak, helytartóknak véleményezték, akik a törvényes örökös, a Dauphin nagykorúságáig úzik apró játékaikat.

Tizenhárom esztendő s interregnum után érkezett az ő ideje s egy nagyszerű érzelmi restauráció közepette hágott a vezéri nyeregbe.

Igy fogadták a harcedzett veteránok légiói az ifjú Britannicust.

S innentúl a könnyek, férfikönnyek jelzik pályája fázisait.

Mikor miniszterelnökkép először átlépte a szabadelvű kör küszöbét, az öreg *Podmaniczky* Frigyes báró ríva fakadt örömeiben, hogy megérhette ezt a dicsőséges nagy napot, mikor átadhatja az apai vezérbuzogányt a méltó fiúnak.

Tegnap, mikor az isten békéjét sikerült az ő bölcseségének, férfiúi elszántságának az ország részére megszereznie, a vén kuruc Thaly Kálmán köszöntötte orcáján lefolyó becsületes, férfias könyecseppekkel.

Annyi szenny, mérgezett forrása van a magyar közéletnek, hogy minden becsületes magyar ember szivből örvekedik ennek az egy pár csöpp tiszta viznek.

Ma a népszerűség tengerének legmagasabb hullámtaréján lobog, úgy lehet, egy balságos sorsfordulat megint a katasztrófai hajóját.

Annyi bizonyos, hogy sokan szeretik, sokan gyűlölik: egyszóval férfi.

Vezérnek termett vezérünk mindannyiunknak, akik az új, a modern Magyarország megteremtéséről álmodozunk rajongó lelkesedéssel.

Keze, az a tiszta, hű, erős kéz, talán fukarabbul osztogatja az együttérző, baráti szorítást, de legalább aki benne részesül, többre tartja, mintha valami hányt-vetett ordót kapott volna.

Lipcsey Ádám.

A színház jövője.

Irta: **Ambrus Zoltán.**

Mostanában sokat tanakodnak azon, hogy: mi lesz a színház jövője? Egy nagy párisi ujság olyan érdekesnek tartotta ezt a kérdést, hogy fölkereste vele a szinigazgatókat, a drámairókat, a művészeket és feleleteiket végtelen folytatásokban közölte. Az ankét eredménye érdemes a följegyzésre. A párisi szinigazgatók, művészek és drámairók többsége ahhoz a nézethez hajlik, amely nem bízik a színház jövőjében s úgy számít, hogy egy-két százév múlva egyáltalán nem lesznek többé színházak, csak cirkuszok és mulatóhelyek.

Ez a föltevés nincs minden valószínűség nélkül. A színház, első megtestesülésében, több lelki épülést nyújtott, mint szórakozást. És mégis, azok, akik a színházban csak a szórakozást keresték, már kezdettől fogva többen voltak, mint azok, akik ugyanott valami egyebet is kerestek. Annak a bajnak, mely ma ily aggodalmakat kelt a színház barátjaiban, a jelentkezése már az előidőkben kimutatható. Ahogy megkezdődött az élet, megkezdődött a dekompozíció. Arisztofanesz már dekadencia. Lehetetlen észre nem vennünk, hogy a francia revue-nek, mely már nem szindarab, mely már a mulatóhelyek trükkjeit csempészi be a színházba, az előképei, őse, első formája: Arisztofanesz vígjátékai, melyek, bár leplezetten, aktuális eseményeket szatirizálnak és ez események szereplőit gúnyolják.

A közönségnek a többsége a színházban már ősidőktől fogva csak mulatni akart. A vígjátéknak mindig nagyobb publikuma volt, mint a tragédiának és az az ember, aki így szól: „Én a színházban csak nevetni akarok; el akarom felejteni az élet szomorúságait; bolond az, a ki sírni megy a színházba“ stb. — ez az ember csak visszhangozza, a mit kétezer év óta milliók meg milliók mondtak el. A dráma

már megalkuvás a tragédiával; és ezt a megalkuvást nem az élet lelkiismeretesebb megfigyelése, hanem a mulatnivágyás módolta ki. Hogy a bohózat le fogja galoppozni a nemesebb vígjátékot, hogy az operette le fogja gyűrni a bohózatot, hogy az az operette, mely táncmuzsikával dolgozik, szűkebb térre fogja szorítani a finomabb zenét, előre látható volt. Ma már ott tartunk, hogy minden vonalon győzedelmeskedik az operette-nek egy új válfaja, mely már inkább mulatóhelyi produkció, mint színdarab. Ez már nem csak arról tett le, a mi a lélekre hat, s ami érzéseket kelt, hanem a színdarab „Ding an sich“-jéről: a cselekvésről is. E helyett látványossággal, fényhatásokkal, a női test szépségének őszinte és pazar kiállításával, evolúciókkal, sok ember mozgósításával, szemet kápráztató mozgalmassággal, ritmikus zajgással, clowneriákkal, groteszk táncmutatványokkal, cirkuszi tréfákkal és zsonglőr-produkciókkal hat, e mellett felhasználja a legfrissebb találmányokat és sorra eltulajdonítja a mulatóhelyek ötleteit, meg a cirkuszok „dernier cri“-jét. És nem csupán az uralkodó műfaj az, mely ekképen hizeleg a mulatnivágyásnak; a mai színdarabon általában, megérzik ez a velleítés. Csak nemrégiben láttunk a Nemzeti Színházban egy angol vígjátékot, mely a hősnőjétől megkivánja az ug-rándozásban való fáradhatatlanságot és a cirkuszi ügyességet. Nyilvánvaló, hogy ez az irányzat nem fog megváltozni, s a mint eddig történt, ezentúl is a mulatnivágyók fogják dirigálni a színházak sorsát, és nem az okulást vagy a megindulást keresők. Már pedig kiszámítható, hogy az előbbieket majoritása az utóbbiakkal szemben ezentúl aránytalanul nagyobb lesz, mint eddig. A nivellálódás, s általában a társadalmi átalakulások következtében, a színházak közönsége egyre növekedni fog. Régente a színház csak a kiválasztottaké, vagy a kiváltságosoké volt; ma a nagy tömegé; holnapután már mindenkié. Ma is meglátszik rajta, hogy a nagy tömeg diktál benne; később még inkább meg fog növekedni — a félműveltek és a műveletlenek egy nagy kontingensével — mikor már azok is színházi közönséggé nővik ki magukat, a kik ma még zsákokat hordanak: a színház, ezeknek mulatni vágyásá-

hoz és izléséhez képest, tovább fog haladni azon az úton, melynek a végén közte és a mulatóhely között minden különbség el fog mosódni. Racine élvezéséhez grófi közönség kellett; s a tragédiának mindig csak ott volt állandó és hűséges közönsége, a hol a színházat egyes-egyedül az intelligencia tartotta fenn, ahogy ezt, mi magyarok, például Kolozsvárott láttuk. A fejlődés következő étape-ja tehát nem lehet más, mint hogy a kevésbé intelligens elem megtollasodásával egyre jobban megnövekedő, s műveltségi viszonyaihoz képest csakis szórakozást követelő közönség olyan színházi állapotokat fog diktálni, a melyek, meglehet, végképen elenyésztetik a különböző mulatóhelyek és a színházak között ma még fennálló, utolsó különbségeket. És nem lehetetlen, hogy száz év múlva az elefántokkal, a kutyákkal és a majmokkal be fog vonulni a színházba a cirkusznak minden alkotó eleme, hogy a jövő primadonnái nem csupán tánczenik és excentric-komikák, hanem egyszersmind kötél-táncosok, női akrobaták, zsonglőr-mutatványokat végző artisták, zenebohócok, állatszelisták és lovárnők lesznek, s hogy végre a színházakban olyan előadásokat fognak tartani, amelyeket, nem sejtve a közel jövő technikai vívmányait, ma még el se képzelhetünk. Szóval, hogy száz vagy kétszáz év múlva a színházak át fognak változni megálmodhatatlanul furcsa mulatóhelyekké.

Ez megtörténhetik. És valószínű, hogy ama messzi jövőben egy nagyvárosnak — mondjuk: — harminc színháza közül huszonkilenc ilyen új zsánerű mulatóhely lesz, ahogyan az aggódók, a pesszimisták tippelik. De az már nem hihető, hogy száz vagy kétszáz év múlva már sehol se fogják játszani Shakespeare szindarabjait.

Mert nemcsak a mulatnivágyás örökkévaló, a gondolkodás és az érzés is örök. És az ember száz év, kétszáz év múlva is, a technikai tökéletesedés minden új ruházatával, csak ember marad. És a lélek akkor is meg fogja követelni a magáét. Meglehet, huszonkilenc mulatóhelyre csak egy színház fog esni, de a nagyvárosokban akkor is lesz legalább egy színház, ahol játszani fogják a veronai szeretőkről szóló

tanulságos és megható színjátékot. A színház akkor nem lesz a sokaságé; csak egy törpe kisebbség fogja látogatni. De minden művelődési centrumban lesz egy épülete, mint ahogy akkor is lesz egyetem és múzeum. És ha a gondolat, mely egy élite-kisebbségtől eredt, miután már egyszer a műveltek sokaságának köztulajdona volt, valamely társadalmi átalakulás következtében vissza fog szállani ismét egy kisebbségre: ennek nem a gondolat, hanem csak a sokaság vallja kárát.

Virágénekek.

I.

A tavaszi szél üde galyakat ingat,
Olcson veszik-adják már az ibolyát . . .
Oh ibolya-kékség, ibolyaillat!
Varázsod im újra megejt, szívemig hat
S egy vén rege illan a lelkemen át.

Egy régi tavasz fuvalmait érzem . . .
— Mind régiek a tavaszok s a regék —
S ott látom im őt is a népsürgésben
Száz arcból néz ime rám az a szép szem,
A régi, a kedves, az ibolya-kék.

Suhogó selyemárbul epesztve borul rám
Az ibolya-illat . . . Utána megyek . . .
Úgy űzöm a multamat, űzöm az utcán . . .
Akárcsak egy ibolya-folyamon úsznám
Én sohse javuló, vén, dőre gyerek.

II.

Piros rózsával, fehér liliommal
Virúlt a szívem forrófényű nyárban . . .
Emlékszel még? . . . Im zöldül a hegyoldal . . .
S az én szívemben mindörökre nyár van.

Csak piros rózsát nem lelsz már szívemben,
Elfojtott könnytől mind fehérre sápadt.
S nem fehér ott egy liliom-kehely sem.
Piros mind . . . Szívem úgy vérzett utánad.

Telekes Béla.

Szibleten 1814. Martius havában, Wárad. Orosziban.
Egyim a Szakmány Gy. Boly. ügyvéd, anyám Szegedi Gede-
men, ^{1831-ben} Katalin volt. Orkolyaimat meggyesúri váradon
veszem, ~~őber~~ mindenható eminekival, csak akkor ve-
lem észre, hogy mit sem tudok, hanem nyolc év alatt
hiátul meg is megkunttam, kálva is tennel helyesté hűsz;
már is nettem kisibb, az én "a francosoktól ^{part} ~~vegyes~~ ~~nyelvé~~
kunttam! — szám elbűs papja' akarsz remni, de kintán
hogy a "jó" példákot sem elegye' ^{jelent} ^{sem elegye}
értőle kelen nem nyugost, ^{hát} ^{teremt} ^{sem}.

SZIGLIGETI ÖNÉLETRAJZA.

Szigligeti unokájától, ifj. Főrsz Kálmántól kaptuk ezt a sajátkezű önéletrajzot, melyet Szigligeti 1843-ban írt.

JORIÓ LEÁNYA. (MILÁNÓI LEVÉL.) D'Annunzio

tegnap este sikert aratott. A «Teatro lirico»színpadán előadták legújabb színművét és a lelkesedés olykor delirium fokára hágott.

A közönség, a milánói arisztokrácia és az olasz műkritika színe-javából alakult. A páholyokban principessa Molfette, duchessa Melfi, Carlo Visconti grófnő, Luppi Grammer báróné, Masinoni d'Intignano marchesa — hogy minden főúri rangfokozatból csak egy nevet említsek; a földszinten az összes nagy olasz lapok drámabíráói, számos előadó művész, azután a nagy kiadók, mint Sonzogno, Ricordi, Treves.

*

Mikor a függöny először felgördül és megindul a dráma, a közönség egyből még csak gyülekezni szokott és a legszebb frázisok is elvesznek az érkező nézők zajongása közben. Itt mély csend uralkodott, mikor a színpadon elterül a verőfényes campagna és meglátjuk a csinos parasztházat az Abruzzok népének igen gondosan utánczolt házi berendezésével.

Két nővér, Splendore, Favetta, fehér ruhába, öltözteti a harmadik nővért, Ornellát, a menyasszonyt. Anyjuk, Candia della Leonessa, fekete ruhában, nagy aranynyakláncal, egy imponáló jelenség, oktatja a leányokat hatalmas esengő hangon. A vőlegény, Aligi, egy jó módú pásztor, fekete hársonyzekeben, melyet vörös öv szorít a karcsu testhez, bús hangon beszél távoli szülőföldjéről, az Abruzzok tiszta levegőjü, messzire néző ormairól, csergedező forrásairól, vadregényes suhogó lombú erdőiről. Candia, a leendő anyós biztató szavakat intéz hozzá, aztán lendületes, költői szárnyalású tanácsokat ad a menyasszonynak.

Egyszerre vad üvöltés és kétségbeesett jajveszékelés hangzik kívülről. Zihálva ront a színpadra egy fiatal leány, aki halálos rémületében a násznép oltalmát esengi. Kivülről néhány paraszt suhanc üvöltöz, hogy ezt a leányt szolgáltatás-ák ki nekik.

A vőlegény, Aligi, megvető pillantást vet a leányra. Jól ismeri. Ez Mila, Jorio leánya, akit a környék népe megvet, utál.

A három leány azonban meghatottan nézi a minden tagjában reszkető Milát, szánakozva körül fogják és kérdik Aligitől, hogy mit is vétett ez a szerencsétlen, akit így halálra keresnek. Aligi elmondja nekik.

Mila apja, Jorio, a falu boszorkánymestere; varázslataival járványokat okoz a barmok közt, vagy aszályt hoz a vetésekre; kéjvágyó legényeknek szerelmi italokat kavar, amelyektől megbódulnak, karjaik közé hullanak a leányok; gonosz szemével megbabonázza, szerencsétlenségbe dönti az ártatlanokat. A falu népe utálja, kerüli, de fél tőle.

És ezt azt utálatot megkeserüli Mila: mindenki megveti és senki se vedi, mikor egy-egy vad suhanc szabad préda gyanánt hurcolja magával a sűrűbe . . .

Most egy egész csapat suhanc vetette magát a leány után, hogy vágyukat kielégíthessék rajta és a szerencsétlen velőtrázó sikoltással kéri a menyasszonyt, a vőlegényt, hogy védelmezzék meg.

A három nővér megszánja a vadon virágát és könyörögnek a suhancoknak, akik azonban egyre üvöltöznek és dörömbölnek az ajtón.

Aligi egyre nézi a leányt és kezdi megszánni; azután megböszítik is a suhancok, akik a nászünnepet ily vad jelenettel zavarják. Lekapja a falról a feszületet, kitarja az ajtót és a feszületet a küszöbre állítja.

A feszület láttára a parasztlegényekben lehül a felkorbácsolt vér, meghökkennek és lassan távoznak.

Ez a néhány vonás minden magyarázatnál világosabban mondja meg, hogy az esemény a középkorban történik.

A nagyhatású végső jelenet után riadó taps hangzik fel; a szerzót öt-hatszor hívják a színpadra.

A második felvonás az Abruzzok egy barlangjában kezdődik, hótól fehérülő vadregényes ormok közt. Ott látjuk Aligit, ki ezuttal csak fekete kecskeszörte visel. Reszketegen simul hozzá Mila, mikor a hegyormon megjelenik a Santo della montagna, a hegyirém alakja, akinek megjelenését megdöbbenve nézi a közönség.

Ezután következik Aligi és Mila szerelmi duo-ja. Ruggeri és Grammatica kisasszonyok, a főszerepek személyesítői, nyílt színen aratnak harsány tapsokat, mikor elmondják, hogy Aligi a vadon virágát, akit eleinte megvetett, utóbb megszerette. Ez a szerelem nem maradhatott soká titok. A szegény Milát Lazzaro kívánta meg: Aligi

atyja. Aligi védelmezte a leányt, de végül is csak egy módot talált arra, hogy megoltalmazhassa: megszökött vele együtt az atyai házból.

Ezért találjuk most a szerelmeseket a hegyi barlangban. De nem soká tart a duo; megzavarja azt Ornella. A fiatal, elhagyott asszony heves szemrehányásokkal illeti Milát, amiért ele sábitotta tőle a férjét.

Azután belép festői calabriai jelmezben Lazzaro és indulatosan, vágytól égő szemekkel ront a leány felé, aki után már rég sóvárog és a saját fia szöktetett meg előle, holott ehhez a leányhoz neki is joga van, úgy, mint a falu összes legényeinek.

Aligi alázatosan kérleli az atyját, de mikor látja, hogy ezzel csak még inkább tüzezi az öregben a vágyat, keményen, indulatosan, kiméletlen nyíltsággal beszél és mikor mindez nem használ, baltát ragad és leveri az apját.

A harmadik felvonásban az apagyilkost halálra ítélik; anyja valami mámorító italt adott neki, hogy enyhítse a kivégzés kínját. A bűnös támolmogva megy a vesztőhely felé, ahol a vízbefojtatás várja. Ekkor a szinpadra ront Jorio leánya és odakiáltja a bírának, hogy nem Aligi követte el a bűnt, ő, Mila, volt az, aki a bujálkodó öreget leütötte.

Ornella a nővérei segítségével kiragadja a férjét a hóhér kezéből és a hóhér a boszorkánymester leányát odahurcolja a bírák elé, akik nyomban máglya általi halálra ítélik. Mila sugárzó arccal hallja, hogy ő fog meghalni a kedvese helyett, aki őt, a kítaszítottat magához emelte.

Az előadásról csak annyit említek meg, hogy a cím szerepet Grammatica kisasszony játszotta, mert Duse Eleonorával, aki D'Annunzio eddigi nagy szerepeit diadalra vitte, a szerző összekülömbözött. Grammatica kisasszony a maga tehetségével nem pótolhatta volna Dusét, de a külömbözetet a szerző azzal egyenlítette ki, hogy megrázó drámai erőt, lobogó olasz indulatot vitt bele ebbe a sötét középkori cselekménybe.

A kritikát abba az egy mondásba foglalhatom össze, mely az énekesek közt járt szájról szájra:

— Milyen opera-szöveg!

A király fia.

Erkölcسرائز.

Irta: **Bródy Sándor.**

Pezsgővel oltották a női ruha lángját; némely tréfásabb úr magát a leányt is leöntötte. Ő fensége azonban szigoran vezényelt:

— Ő nagysága fejét, — kimélni!

Kimélték is, amennyire lehetett. De óhatatlan volt, hogy a jéghideg folyadék hófehér habja a legpirosabb virágszirom pirosságával vetekedő arcot ne érje, sőt amint a leány védekezett, vádolt, könyörgött, kiabált: a pezsgő ajkába is behatolt. És a mint védekezett e különös itatás ellen, majd meg — ösztönszerűleg — nem ellenezte: sajátságos hangokat hallatott, olyan mozdulatokat tett, amilyeneket nem láttak még ez urak sem, pedig ezek csaknem mindent láttak.

A szél-ütésig felhevülve a kinzás e kéjében: ő fensége és társai már-már jajgattak a gyönyörüségtől és a nevetés fáradságától. Némelyikük egészen kimerült és arcán megjelent a halotti lárvája, olyan volt most, mint az utolsó percben lesz. Az egyes szemüvegek alatt a szemek is kezdtek megüvegesedni, ámde hirtelen melegség villant beléjük: a leány egy nagy hús-osztó vadászkést ragadott fel az asztalról és elordította magát:

— Aki hozzám nyúl, abba belemártom!

A férfiak tapsoltak, „bravó“-ztak, de egy kissé hátráltak.

— Ki akar bántani gyermekem? — mondá a fenség szeliden.

— Csavarjátok ki a kést a kezéből. Ez szemtelen! — szólt a új Széchenyik egyike.

— Megörült. Összeszurkál benneteket! — nyilatkozott a halálos párbajok hőse és menekült az ajtó felé. A leány egy pillanatra visszaszorította az urakat, akiket nyilván zavarba hozott ez az új-fajta bűbajos Medusa, egy hófehér, a pezsgő habjától gőzölgő női alak, melynek arcán a pirosság szinte

idegen álarcot alkotott, összecsapzott haja pedig mintha füstölögne, a kést villogtató fehér marka mintha véreznék. És közben a legszörnyebb, legeszeveszettebb birálattal illette őket:

— Gazemberek, utolsók, idecsálnak. Vén utonállók, potrohosak!

— No, no, kicsikém! — csitította ő fensége és nagy vigyázatossággal feléje közeledett. Majd a hirtelen támadt csendben, amíg a leány reábámult, édeskésen kérde:

— Én is az vagyok gyermekem? Én is?

— Vén, vén, vén! — jelentette ki a leány keresetlenül és eldobta a kést:

— Gyávák! — mondá csaknem higgadtan, arca normális színét visszanyerte, ajkát fölbiggyesztette, mosolygott. Ruhájának maradékából, az égett foszlányokból kosztümot rögtönzött magának, leült egy karosszékre és visszanyerve azt a veleszületett képességet, melyet szinpadi uralkodásnak neveznek, resignált hangon szólott:

— Jól van ez nekem! minek jöttem ide. De hallják maguk, akárkik legyenek, én nem szégyellem előttük magamat. Maguk öregek, pocakosak, vén színésznők, nem férfiak. Ha eddig ezt nem tudták, tudják meg! Maguk, maguk . . . .

Érezzük, hogy itt a helyzet némi magyarázatra szorul. És nem akarjuk mi elhíttetni senkivel is, hogy a koldusok királynője hosszabb-rövidebb szónoklatokkal traktálta a vendégségét. Bizony, bizony, amíg szegényke tört szavakat nem mindig formás mondatokba összefűzött, közben rémülten nézett maga körül és kereste a helyet, az útat és a módot, hogy innen menekülhessen. És legönérzetesebb kijelentéseit megtörte szepegéssel és amikor legjobban uralkodott a tömegen: akkor tört ki ajkán a keserves, hangos sirás:

— Mit vétettem én, kit bántottam, miért bántanak? Mit akarnak velem?! — kiáltá olyan szívig ható hangon, hogy megesett volna rajta a szíve mindenkinek, kivéven a gentlemanokat, akik talán nem voltak sokkal rosszabbak, mint más közönséges ember, de ugyancsak nekivadultak. Mert már alig volt valaki a kis társaságban, aki fáradt agy-

velejének legmélyebb kanyarulatáig föl ne izgatódott volna. Most már mind kívánta a kipécézett martalékokat és a királyfi egy barátja szokott harsogó beszédjével kétszer is elmondta:

— Én elveszem ezt a leányt, feleségül veszem. Isten ugyse!

Nem nevette ki senki. Alapjában mindenki szerette volna elvenni, igazi szüksége csak most volt, hogy látták: sem eltiporni, sem beérni nem lehet. Halálra űzhetik, vérét is onthatják, de ez nem olyan vad, mint más, ez kiméretlen a vadász iránt, ennek a természetrajzát és életmódját nem ismerte közöttük senki. Valakinek eszébe jutott az általános természetrajzból annyi, hogy a leány talán éhes is lehet.

— Enni kell neki adni, enni! — mondá és ajánlata föltűnést keltett. A királyfi intett és a lakájok, de az urak is, vitték a leány elé az étkes tálakat. Egyet-kettőt fölrügött a kis lábával, a kenyeres kosarat azonban elfogadta, kenyeret evett mohón, sokat és vizet ivott reája. Körülvették, úgy nézték e különös lakomát és valahogyan elcsendesedtek. A közös mámor, az általános vágy csendesítette el őket? Egymásra néztek, titkon, loppal, egymás céljait kutatták, vágyait ellenőrizték, ravasz terveiket figyelték. Akadt most már közöttük olyan is, aki a nekik kiszolgáltatót ruhátlan leánynak udvarolni kezdett, mint valami jogász egy nagyon, is felöltözött bálkirálynénak. A hangulat lágy, majdnem alázatos lett és hogy a májusi reggel megérezte a mindenfelől becsukott és elzárt termekben: egyszerűen ünnepelni kezdték és csaknem megfélemedtek ő fenségéről. De a király fia e hozzá nem méltó helyzetben is megmaradt a kellő magasságon, minden előzetes készülődés nélkül kivette zsebóráját és szólt:

— Öt óra, ilyenkor aludni megyek.

Kézen fogta a leányt:

— Gyerünk!

És az ment vele engedelmesen.

Itt azonban pihenőt kell tartanunk, mert eddig erkölcstelennek látszó történetünk határozottan erkölcsös fordulatot vesz.

(Folytatjuk.)

Casanova.

Irta: Ruttkai György.

A hirhedt saint-galti lovag még mindig él az emberiség emlékezetében. Rossz szolgálatot is tenne az igazságnak, aki a nevezetes kalandor személyét kisebbitené és erkölcsi fogatkozásai miatt pálcát törne Casanova: az *ember* fölött, aki korának legszellemesebb és legérdekesebb férfiai közé tartozott. Emlékirataitól azonban joggal félnek, mint a pestistől. A széles öntetszelgés, ahogy Casanova a szerelem óriási utvesztőjének szinte központjába helyezkedik, az arcátlanság, ahogy erotikus viszonyainak összes titkait föltáalja, tényleg visszataszítólag hatnak a kényesebb izlésre, amely a tisztaságot és discrécíót kedveli. Fialat embernek nem is valók e följegyzések. Magam sohasem feledem el azt az undort keltő benyomást, melyet Casanova művei reám először gyakoroltak. Huszonöt éve ennek; egy gazdag rokon könyvtárában meg volt a híres kalandor emlékiratainak egy ritka, teljes példánya és a serdülő ifju kifejletlen érzékiséggel és közepes fantáziával mohón kapott utána vakáció idején. A következmények szerencsére nem voltak nagyon erősek; eltompította az erkölcsi megkülönböztető képességet és erőszakosan széjjeltépte a fátyolt, melyet gondos nevelés a durva érzékiségre borított, — ez volt minden. Hogy megtaláljuk e leírásokban az értékeset; országoknak és embereknek hü és nagyrabecsülendő jellemzését, ahhoz érett felfogás kell és olyan történet-tudás, a melylyel tizenöt éves korunkban nem rendelkezünk. Tíz évig úgy emlékeztem Casanova Jakabra, mint undorító kéjencre, aki nevezetes emlékeit csakis kiélt rouék örömére

irta meg. Csak sokkal később, amaz első csunya benyomásnak nyugodt átvizsgálása tanított meg arra, hogy ezekben az emlékiratokban egy darab élesen megfigyelt korrajz rejlik. A sokszor kápráztatóan szép rajz, melylyel Casanova azokat a hercegeket és udvarokat ismerteti, melyekhez közel férközhettek, a kalandornak nemi életét mélyen háttérbe szorítja és gazdag tudása, filozofiai felsőbbsege és a majdnem olympusi nyugodt derűtség, ahogy az emberekkel, dolgokkal és eseményekkel elbánik, a szerencselovag személyét fényesen világítják meg.

Különben ma már egész irodalom foglalkozik e férfiúval, kutatták élettörténetét és a Casanováról szóló közlemények folyvást nőnek számban és jelentőségben. Egy újabb Casanova kutatónak, Ottmann Viktornak egész tömeg érdekes adatot köszönhetünk a zseniális velenceiről, aki Balsamo Józseffel, más néven Cagliostro, és Saint Germain gróffal együtt a tizennyolcadik század híres kalandor-hármasát alkotta. Cagliostróról azt beszélték, hogy titkos ereje volt, médiumait teljesen alá tudta akaratának rendelni. E férfiúnak rejtélyes jelensége még oly felvilágosult szellemekre is hatott, mint Goethe és Schiller. „Egyike a legcsodálatosabb szörnyetegeknek századunk jelenségei közül“, mondta róla Goethe és aki tudni akarja: hogyan vélekedett Schiller Balsamo József felől, az olvassa el „Geisterseher“-jét. Szinte ilyen nagyszerű, titokzatos bűvész volt Saint-Germain gróf, vagy ahogy a tizennyolcadik század közepe táján nevezték, Montferrat marquis. Zenei, kémiai tudása és bámulatos nyelvtehetsége által a legmagasabb társaságokba jutott, Francia- és Oroszországban borzalommal vegyes tiszteletet keltett maga iránt és bár akadtak sokan, akik a furcsa szédelőt kinevették, ő meghazudolta azt a közmondást, hogy a nevetőségesség öl. Ha mondta, elhitték neki, hogy háromszáz éves, elhitték neki, hogy van egy recipéje a gyémánt mesterséges előállítására. XV. Lajos pénzt adott neki színekkel való kísérletezésre és megbizta őt diplomáciai ügyekkel, amíg — nos, amíg egy szép napon eljátszotta szerepét és letűnt a látatárról. És még ekkor is a titokzatosság nimbusza övezte

őt és maig sem tudja senkisé, hogy ki volt tulajdonkép St.-Germain gróf.

Casanova származása nem ily homályos. Színészek gyermeke volt, Velencében született 1725 április 2-án. Azon állításának, hogy nemes emberektől származik, éppen oly kevésé van alapja, mint a st.-galti lovag címének, melyet később maga adományozott magának. Atyja, akiről nem tudunk semmi fontosat, vándorszínész volt közepes tehetséggel; ellenben anyjának: Faruzi Gianetta vagy Zanettának — aki egy becsületes cipész leánya volt — az olasz vigjáték történetében hangzatos neve van. Főlséges, csábító, heves vérmérsékletű asszony volt; Goldoni igen behatóan foglalja közik emlékirataiban Zanettával és érdemeket tulajdonit neki a vigopera fejlődésében. Amikor a férje jobblétre szenderült, Casanova nevének három gyermeke volt, akiknek egyike: a híressé lett csatafestő, Casanova Ferenc, állítólag II. György angol királynak természetes fia volt. Később még három gyermeknek adott életet a szorgalmas művésznő. Casanova Jakab tehát örökölte a könnyű vért. Zanetta jó ideig a felszinen maradt, azután gyorsan hervadt és lassan halt meg, — úgy mondják Drezdában, mint udvari színésznő, ahol akkor III. Ágoston szász választófejedelem és lengyel király uralkodott.

Hősünket idegen emberek nevelték. Meglepő gyorsan fejlődött úgy szellemileg, mint testileg és hihetetlen gyorsasággal ismerkedett meg a tudománnyal és az asszonyokkal. Mégis a tizenöt éves ifju arra határozta el magát, hogy az egyház szolgálatába lép. Felvette a kis szentségeket, mire a san-samuelai pap mellé helyezték káplánnak és még alig volt tizenhat éves, mikor első szónoklatát kellett volna tartania. Szerencsétlenségére az egyház jövődjő csillaga erősen bereg-gelizett és első fellépése siralmas felsüléssel végződött. Szégyentelten és kétségbeesve sietett Casanova Paduába, vizsgáit lerakta és mint mindakét jogi fakultás tudora tért vissza Velencébe. A lagunák városában akkor az erkölcs igen gyenge lábon állt. A kegyencnök fénykora volt ez és annyira fontos volt a szerep, melyet ama hölgyeknek juttattak, hogy

a tizek tanácsától elrendelt kiutasításukat vissza kellett vonni, mert ez intézkedésnek végzetes következményei lettek volna a családi életre. Tehát nemcsak visszahívták a „nostre bene merite meretrici“, hanem még kártérítést és támogatást is kaptak a közalaptól. Casanova irataiban természetesnek találja, hogy Manzoiné, egy patriciusnak tiszteletreméltó neje, bemutatja őt Cavamachia Juliának, egy, a társaságban vezető szerepet játszó hölgyecskének, mégis sokáig nem bírja ki kalandor vére szülővárosában. Átutazza Itáliát, azután mint zászlótartó lép egy ezredbe, mely Korfuban állomásozik és Konstantinápolyba is elmegy, ahol előkelő ajánlatainak jó hasznát veszi Booneval grófnál, a „karamiai Osmán pasánál“. Casanova itt vig időket élt. Bonneval könyvtárát — mely drágán bekötött boros palackokból áll — sűrűn látogatja, csak hogy azután megint Korfuba vágyódik, a hol rossz társaságban egész vagyonát eltékozolja. Szegényen, mint egy koldus és eladósodva jön megint hazájába, alig husz éves és már annyi tapasztalattal bír, mint egy aggastyán. Mint hegedüs tengődik ugyanazon színháznál, melynek egykor a szép Zanetta csillaga volt, azonban mint később oly sokszor még, a véletlen most is kiragadja az örvényből. Egy gazdag senator, Bragadino Giovanni, akin Casanova orvosi tudományával sikeresen tesz kísérletet, fiának fogadja „megmentőjét“ és mindennel ellátja, ami csak a kényelmes élethez szükséges.

És most kezdődik a szerencsefi végtelen vándorlása, hajszája az élvezetek után. Útra kél és hazájának legnagyobb városaiban, valamint Párisban, Drezdában, Bécsben egymásután üti fel sátorfáját. Mindenütt talál Casanova kalandjain kívül anyagot jellemző korrajzokhoz és miután hazatér, saját maga is kipróbálja a börtön romantikáját. Az udvarias Bernis abbéval való közlekedését a szigorú inquisitio rossz szemmel nézi és egy szép reggelen a rendőrfőnök letartóztatja a kalandort. Öt évet kellene az ólomtetők alatt töltenie, ha egy vakmerő szökéssel nem rövidítené meg Casanova ez unalmas időt. Sikerül is neki Münchenbe menekülnie, innen Párisba, ahol Bernis abbé pártfogolja, hivatalhoz, tekin-

télyhez és vagyonhoz segíti. Sőt egy kölcsön megszerzéséhez — Franciaország részére — közbenjárását is igénybe veszik. És Casanovának sikerül a művelet és nyer rajta háromezreszáz forintot. Ez óriási összegnek heted részét mindjárt gyémántcsattokba fekteti: a kalandor negyvenezer forintos gyémánt-csattot visel cipőjén. Ez hiányzott még Casanovának ruházata teljességéhez. Hogy ez a ruhája milyen lehetett, abból is látszik, hogy a híres férfiú egy Franciaországból Németországba történt utazásakor egyebek közt nyolc ernyőt, huszonegy kalapot, négy pár aranyfüggőt és hasonló apróságokat vitt magával. A hollandi bankárnak leánya, akivel a pénzüzetet megkötötte, a szép Eszter, aki minden áron és mégis hiába akart Casanova neje lenni, bucsuzáskor a kedvesének ötven inget, ugyanannyi zsebkendőt ajándékozott emlékül, természetesen a legfinomabb vászonból, hogy az emlék jó tartós legyen. A szerencselovag milliommossá lehetett volna, ha Hollandia ez egyik leggazdagabb és legszebb leányát elveszi, de nyugtalan vére tovább hajtotta. És ismét vándorol keresztül minden országon. Londonban III. György király fogadja őt, Berlinben Nagy Frigyes, Szt. Péterváron II. Katalin. Sehol sincs maradása, mindenholon éjjel kell megszöknie, a sok galibáért, amit másoknak és saját magának okoz. Elveszti vagyonát, melyhez oly könnyen jutott és még örülnie kell, ha kegyesen megengedik, hogy hazatérhessen Velencébe. Az öregedő kalandor ezt is csak azon megszegyenítő feltétel alatt teheti, hogy mint kém szolgálja az inquisitiót. Egyik életrajzírója, Meier J. F. ezt mondja róla: Szomorú látni, hogy ez a nagy és ritka szellem hogy küzd a piszkos foglalkozással, melylyel őt — ki forrón vágyott drága hazája után — galádul megterhelték. Hivatalos jelentései tele vannak filozófiával, szellemmel és klasszikus tudással, mintha mondani akarná: „Olyan embertől, mint én vagyok, ne várjatok közönséges titkosrendőri jelentéseket!” Nem is tartotta ki sokáig, mert egy szatíra miatt, melyet kenyéradója ellen irt, Casanovát ismét, most már visszavonhatatlanul száműzték.

Triest, Bécs, ahol II. József fogadta őt, több német

város, azután Amsterdam és Páris voltak további vándorállomásai, amíg nem Waldstein József gróf, akit 1784/85-ben ismert meg, Dux kastélyában menhelyt adott neki. Casanova itt terjedelmes irodalmi tevékenységet fejtett ki, míg végre 1798. június 4-én örök nyugalomra tért.

Casanova maga elég sokszor beszélt el életéből pajkos és gonosz csínyeket. Ostobákat, huncfutokat és bolondokat megcsalni, neki nélkülözhetetlen lelki szükséglet volt. Ő maga kijelenti, hogy születésétől kezdve engesztelhetetlen gyűlöletet érez a bolondok fajzata ellen és orruknál fogva vezette is őket, ahol és amikor csak tehetette. De mondtak sok mindent Casanováról olyat is, ami nem volt igaz. Így Da Ponte, Mozart ismert librettistája. Ez az író emlékirataiban elbeszél egy csínyet, melyet Casanova állítólag pártfogónője, d'Urfé marquisé ellen követett el. Hogy pénzt teremtsen, állítólag ugyanazon eszközhöz folyamodott ő is, melyet szellemi testvérei, Cagliostro és St. Germain oly sikeresen használtak ki. Ez az eszköz a megifjulás lehetőségében való hit kizsákmányolása volt. Casanova ajánlkozott az öreg nőnek, hogy művészetét egy próbával bebizonyítja és szövetkezett egy szép, fiatal nővel, akinek ötven aranyat ígért, ha a játék, melynél szerepelnie kell, sikerül. Aztán ráncokat festett a lány arcába és a kísérletezési objectumot az agg nőhöz vezette. Érthetetlen szavakat mormolva, megitta Casanova a leánynyal egy üvegcese tartalmát és most a csodaférfiu befedte médiumát egy fekete kendővel, mely alatt a csalónő álarcától megszabadithatta magát. Néhány perccel később megjelent a leány üde szépségének teljében a bámuló nő előtt, aki most mindenáron hasonló eljárásnak akarta magát alávetni. Összes kincseit odaigérte Casanovának, ha őt megfiatalítja. A műveletet megismételte, csak hogy ezuttal Casanova az ártalmatlan folyadékba laudanumot kevert és ettől az agg nő mély álomba merült. A csodadoktor hagyta a bolond nőt horkolni; elszedte pénzét és kincseit s megszökött. Casanova átadta az értéktárgyakat egy bizalmas szolgájának, a dobozból azonban kivett ötven aranyat, hogy segítő-társnőjének adja. Az aranyakat ugyanis megígérte a

leánynak és egy „gavallér“ megtartja szavát. De most jön a tréfának a csattanója! A szolga minden inkább volt, mint gavallér és éppenséggel nem okozott neki lelkipurdalást, hogy az ugyanis lopott jószággal megszökjék s a megcsalt csalónak kénytelen kelletlen belé kellett nyugodnia abba, hogy egy garasa sem maradt.

Hogy ez az epizód igaz volt-e, azt nehéz megállapítani. Ottmann azt tartja, hogy úgy találták ki, mert Da Ponte sokkal későbbben ismerkedett meg Casanovával, minthogy ezen állítólagos történet felől hitelesen értesülhetett volna. Ottmann általában hajlandó Casanova jellemét kedvező színben feltüntetni. Így kiadatlan kéziratok nyomán közli Casanovának egy orvossal, dr. O'Reilly-vel való beszélgetését, melyben tényleg igen sok rokonszenveset találunk.

Annyi bizonyos, hogy Casanova könnyelműségének bölcseletéből az életfelfogásnak oly tiszta derűje mosolyog reánk, amely csak igen rendkívüli természeteknek tulajdona és így hihető, hogy a kalandor, aki ezer veszély, diadal és csalódás után és miután teljes hajótörést szenvedett, annyi igazi kedélylyel bírt: az mégis csak több lehetett, mint közönséges durva élvvadász. És bizonyos az is, hogy bár se szeri, se száma eltévelyedésének és kicsapongásainak, mégis olyan ember volt, aki magasan fölötte állt annak az életnek, amelyet a valóságban élt.

Minden új magyar, vagy idegen nyelvű könyv kapható
Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari
könyvkereskedésében Budapesten.

A színésznő és a költő.

Irta: Erdős Renée.

A színésznő, 45 éves
A költő, 24 éves
Személyek: A tanító, 50 éves.
Mari
Szabó.

A színésznő szobája. Diszes nagy szoba. Hatalmas könyvszekrények. Szobrok. Képek. Egy nagy kerevet. Egy gömbölyű asztal, a mely körül a függöny felgördülésekor ott ülnek mindahárman. A színésznő hosszú selyem pongyolában. A kezében irón, előtte egy füzet. A lábai egy magas számolyon.

Színésznő: Én szeretem magát, Barakov Vaszil, de egyet nem értek. Hogy mért olyan zárkózott velem szemben, aki barátja vagyok. Két hónap óta jár ide — én ugyszólván az egész élettörténetemet elmondtam önnek s ön még egy kukkot sem mesélt nekem a maga életéből. Pedig tudja, hogy nem pusztá kíváncsiságból kérdezem ki. De szeretem ismerni az embereket, akikkel érintkezem. Szeretem tudni kicsodák, mi lakik bennük, mit éltek át, mit akarnak itt a világban. Maga pedig néma, mint a hal.

Tanító: Bocsánatot kérek. A művésznő azért hivatott, hogy orosz leckéket vegyen tőlem. Ebből tudhatja, mit akarok itt a világban: leckéket adni.

Színésznő: Meglehető barátságtalan és zord. Velem szemben az emberek másképen szoktak viselkedni. Kedvesebb is lehetne.

Tanító: Mi oroszok nem vagyunk közlékenyek, asszonyom.

Színésznő: Azt látom (keresztül nyúl az asztalon és megsimogatja a költő arcát.) Jankókám!

Tanító: Kegyeskedjék leírni ezt a mondatot: apám botját a szobában felejtette.

Színésznő: Igenis (a ceruza végét a szájába dugja). Apám, botját — —

Költő (szinte írja a mondatot): Óriási, micsoda szellemességeket diktál kedves tanár ur.

Tanító: Kérem, az eleinte így megy. Megvan?

Színésznő: Tessék.

Tanító (belenéz a füzetbe): Helyes. Lássuk az önét (a költőhöz fordul). Itt hiba van. Így nem megy. Tessék még egyszer irni.

Költő (komikus kétségbeeséssel): Minek nekem oroszul tanulnom?

Színésznő: Azért fiacskám, hogy eredetiben olvashassa Dosztojevszkit, Turgenyevet és Tolsztojt. Megérdemli ezt a kis kényelmetlenséget.

Költő: Nem szükséges, hogy eredetiben olvassam.

Színésznő: Azt hiszi? De nekem szükséges. Én eredetiben akarom olvasni. Ha az ember öt-hat nyelvet tud, a hetediket könnyen hozzátanulhatja.

Költő: Akinek ilyen energiája van, mint magának (ásit).

Színésznő: Szégyelje magát. Mennyire műveletlen. Én tizennyolc éves koromban még padlót suroltam és sejtelmem sem volt a helyesírásról. Mikor beálltam kóristalánynak, mindenki rajtam mulatott, hogy milyen műveletlen vagyok. Azt, hogy «tudtam», három tével irtam. Ugyszólván a szerepeimből tanultam meg rendesen olvasni. A többit azután — a barátaimtól. Kedves Barakov, nem is hinné, mennyire fontos egy színésznőre nézve, hogy kikkel barátkozik — kezdetben, amíg az egyénisége, a talentuma ki nem fejlett. Avéletlen hozzám csupa jelentékeny embert vetett, akik rendkívül sokat tudtak és akiktől és akik miatt — értse meg, nem akartam, hogy megvessenek — tanulnom kellett.

Költő: Ezek mind a szeretői voltak.

Színésznő: Már megint! (megfenyegeti) Egyszer hat hónapig nem volt a kezemben más, mit Herbert Spencer.

Költő (elneveti magát).

Színésznő (haragosan): Ne izetlenkedjék, mert kido-bom az ajtón. (Barakovhoz): Ha a szerepemmel készen voltam, órákig olvastam és tanultam, néha egész éjszakákon át — és most a kis ujjamban van minden kultúrnemzet litteratúrája és nem fordításban. Ez a kis orosz nem is olyan nagy valami. Türelem fiatal ember! (Tréfásan meglöki az asztal alatt.)

Költő (ásit): Magának könnyű. A maga fizikuma vasból van. Maga sohasem fáradt, maga sohasem álmos . . .

Színésznő: Hallja, Barakov, hogy nyavalyog? És ez akar férfi lenni! No folytassuk.

Tanító (előmond): Ha a nap kisüt, Péter és én ki-megyünk a mezőre.

Költő: Ez nagyon komplikált. (iszonyu nagyot ásit és nem ír).

Szinésznő: Mért nem ír?

Tanító: Nem szükséges, hogy írjon. Majd ha több kedve lesz hozzá.

Költő: Köszönöm. (Hátrafekszik a karosszékben és nézi a színésznőt.)

Szinésznő: Mikor leszünk még Puskinnál!

Tanító (mosolyogva): Csak türelem.

Szinésznő: Mindég ilyen bozontos szakállt viselt, Barakov Vaszil?

Tanító: Nem mindég.

Szinésznő: Akkor bizonyosan szebb volt. Én nem szeretem, csak a sima férfiarcot. Amilyen Jánosé. Jankó! Nem veszi rossz néven Barakov, ha megcsókolom őt?

Tanító: Ha nagyon sürgős — majd elfordulok. (elfordul.)

Szinésznő: Lássá, néha rápillantok és olyan kedvesnek találok! És olyankor nem tudok várni. Lássá, most haragszik. Hát mondjak valamit? Minden udvarlás nélkül: életemben most szeretek először és utoljára.

Költő: Hánynak mondta el már ezt! Az én tudtommal eddig tizenhét szeretője volt.

Szinésznő: Tizenhét? No lám. Neveket, neveket!

Költő: No ne kívánja. Tudja maga a neveket. És tudja, hogy egygyel kevesebbet mondtam. Mert tulajdonképpen tizennyolc volt.

Szinésznő: Ki a tizennyolcadik, számárkám?

Költő: Rudnáty Ákos.

Szinésznő: A miniszter! (kacag.) Ó! (hirtelen elkomolyodik.) Kikérem magamnak. Tudja. Kikérem Alávaló hazugság. Nem igaz. Tudja, hogy nem igaz. Kinek néz engem?

Költő: Jó, jó. Hiszen nem szemrehányásképpen mondtam. De nem értem, ha már tizenhetet bevall, mért ne vallhatná be a tizennyolcadikat is.

Szinésznő: Azt a gazembert! Soha!

Költő: Valami rosszat tett magának?

Szinésznő: Semmi köze hozzá. Az ilyen fickókat meg szoktam táncoltatni és azzal vége. Kérem, Barakov, mért fordít hátat nekünk.

Tanító: (komoran): Várom, míg a csók elcsattan.

Szinésznő: Ah igaz, erről csaknem megfeledkeztem. (Odamegy a költőhöz, erősen megcsókolja az ajkát.)

Költő: Jaj!

Szinésznő: Ma még János is kiállhatatlan.

Költő: Magában nincs egy csöpp gyöngédség...

Tanító (idegesen): Kérem, a fordítás...

Szinésznő: Rögtön. Te nem akarsz dolgozni?

Költő: Nem. Most nem. Hagyjon...

Szinésznő: Jó (ír).

Tanító (a költőhöz): Mért nem megy ki a friss levegőre? Hiszen egészen sápadt.

Költő: Ma nem lehetett, Ilda ma játszik. A színházhoz kell kísérnem. Majd azután járok egyet.

Szinésznő: Micsoda? Te nem jössz fel az öltözőbe? Jankó?

Költő: De igen. Majd azután...

Szinésznő: Mialatt játszom, te el akarsz menni valahova? Mi ez? Te engem meg akarsz csinálni.

Költő: Bolond. Van is hozzá kedvem.

Szinésznő: Hát a színházban maradsz?

Költő: Igen (lehajtja a fejét).

Szinésznő: Köszönöm. Te isten. (megcsókolja a kezét).

Tanító: Ezt a kis részt próbálja lefordítani.

Szinésznő: Azonnal.

Tanító (föláll).

Szinésznő: Gyujtson rá, Barakov Vaszil. Ott vannak szivarok a kis asztalon.

Tanító: Köszönöm, nem dohányozom (föl s alá jár, szünet).

Szinésznő (ír): Ma hajók érkeztek a kikötőbe — nem — gályák.

Költő (elaludt, a feje félrecsuszott).

Tanító (ijedten): Istenem, nézze...

Szinésznő. Elaludt.

Tanító: Szerencsétlen!

Szinésznő: Milyen kedves így, nézze, Barakov. Olyan mint egy fiatal leány. Nem?

Költő (álmában): Minek — kell — nekem — oroszul —

Szinésznő: Hallja? Hát nem bájos?

Tanító: Ne költse fel. Hadd aludják szegény fiú.

Szinésznő: Igen. De előbb le kell fektetni. Odaviszem a divánra.

Tanító: Odaviszi?

Szinésznő: Azt hiszi, nem bírom el, ezt a finom, karcsu alakot? Én? (Dicsekedve mutatja a két meztelen karját.)

Tanító (kedvetlenül): Fölbreszti.

Szinésznő: Hát fogjuk meg ketten. Maga a hóna alatt, én meg a lábát. Vagy még jobb, ha székestől oda-

toljuk a divánhoz. Maga fogja a széket, én majd fogom a vállát, hogy előre ne essék. (A karosszéket odatolják a divánhoz s akkor óvatosan lefektetik a költőt).

Színésznő: Így, szegény kis emberkém. Le kell huzni a cipőjét. Az egyiket maga... (kigombolja és lehuzza a cipőjét). Nézze a lábát. Kisebb, mint az enyém (megcsókolja a lábát). Szegény aranyom! Mikor megismerkedtem vele, kék pamutharisnyákat viselt, amiket az anyja — az isten áldja meg a cipője porát is — és a huga kötöttek a számára. És piros szélű zsebkendői voltak (nevet).

T a n i t ó (magában): Nyomorult.

Színésznő: Ezek a harisnyák Párisból valók. A virágok kézzel vannak behimezve. Selyem. De akkor... édes istenem, ha meggondolom! Feljött a vidékről, szegény esetlen fiú. Egy kötet verset hozott. Valaki, egy élelmes barátja, azt a tanácsot adta neki, hogy ajánlja nekem a könyvét. Akkor feljött hozzám. A versek szépek voltak. Ő pedig egy kedves, gyámoltalan, tétova-nézésű tisztá emberke, akinek torkán akadozott a szó, amint beszélt velem. Olyan megható volt a nyílt, becsületes, meleg szemeivel. Gondoltam: ebből fogok csinálni valamit. Valami nagyot. És már jó uton van, nemde, Barakov?

T a n i t ó: Kitünő uton. Ha soká így halad előre, oda fog jutni, ahol én vagyok.

Színésznő: Hogy érti ezt?

T a n i t ó: Engedje meg a művésznő, hogy adós maradjak a magyarázattal.

Színésznő: De nehéz ember maga, Barakov Vaszil, az isten akárhova tegye.

M a r i (az ajtón beszél): Nagyságos asszony, a szabó.

Színésznő (csendesítve): Ne ordíts, te vadállat!

M a r i (sugva): A szabó. A jelmezeket...

Színésznő: Jó, megyek. (Mari el.) Ez is most tud jönni. Legalább félóráig eltart. Ma megint nem tanultunk semmit. Édes Barakov, vigyázzon rá. Nekem ki kell mennem. Ha vizet kér, adjon neki.

S z a b ó (bedugja fejét az ajtón): Alkalmatlan időben jövök?

Színésznő: Ah, a mester személyesen! Jó napot kedves Pollacsek. Az orosz mesterem. Milyen kedves magától, hogy eljött. Barakov, ő nem egyszerű szabó ám. Párisban és Londonban volt évekig. Csinos ember, nem? És művész. Amellett gentleman, are you not?

(Betejezés következik.)

Utazás a primadonnák körül.

Irta: Konti József.

A mikor erről az annyi szép emléket felidéző témáról beszélek, tulajdonképpen a memoárjaimat írom . . .

Mindegyik név egy-egy fejezete művészi pályafutásomnak, mindegyik szinpadi csillag egy-egy üstökös, lehet, némelyike hulló csillag. Valami édes melanchólia fog el, a mikor rájok gondolok, el-el tűnődöm az élet ama legszebb dolgán, a mely leginkább hasonlít a primadonnához, szépségben, dalban, elmúlásban, mindenben: az ifjúságról.

Az ifjúság elmúlt, jövel hát halhatatlanság . . . A mikor leglázasabb művészi álmaimban, kárpótlásul sok minden egyébért, megjelenik a hálás utókor szobra, öt bájos női alak fogja körül a talapzatot, a melyen karmesteri pódiumom emelkedik: Blaha, Pálmay, Hegyi, Kúry, Fedák. Álmomban is az ő alakjuk segít át a halhatatlanságba . . .

Művészi ifjúságom emlékei B l a h á n é h o z fűződnek. Hiába, a legnagyobb operette-diva, a kivel életemben találkoztam, ő volt. A két, annak idején legdivatosabb osztrák primadonnának, G e i s t i n g e r-nek és G a l l m e i e r-nek hírét, erényeit ő egymagában egyesítette; az elsőnek hódító szépségét és elragadó hangját, a másoknak végtelenül nagy és mély kedélyét és zseniálitását. Nem mondom, hogy zeneileg képzett volt: de erre nem is volt szüksége. Kéthárom zongorapróba után úgy tudott mindent, mint más csak három hét alatt; a kottát nem ismerte, amire különben büszke is volt. Egyszer felajánlottam neki, hogy megtanítom «tandijmentesen» a zene elemeire; — mosolygott, hogy mire való az? Kedves barátom, — mondotta — 25 esztendeig voltam a nélkül, hogy ismertem volna a kottát, remélem, meg leszek

még 25 évig nélküle. Különben maga volt a pontosság; azt hiszem egyetlenegyszer sem késett el még próbáról sem. Darabról, szerepről becsmérőleg sohasem nyilatkozott, az volt az elve: a mely szerep nem jó, azt a színésznek kell azzá tenni. Nemcsak a publikum, a színházigazgatók is rajongtak érte.

A primadonnáknak legzseniálisabb bohémja P á l m a y Ilka. Sohasem felejttem el azokat a víg, gondtalan estéket, a melyeket hetenkint 2—3-szor Pálmay Ilka körül s az ő kollegáival töltöttem. Színészek, írók voltak az ő igazi társasága, híresek voltak azok a vacsorák, a melyek gyakran hajnalig tartottak, pezsgővel, dallal fűszerezve. Szép idők, a melyben minden fiatal, szellemes, vidám volt körülöttem; ah, abban az időben még a pezsgő is szilajabb volt.

Pálmay bár nagyon művelt volt zeneileg — roppant nehezen tanult. Érzékeny volt a végletekig; egyszer egy hibájára figyelmeztettem, amire hangos sirásra fakadt. Bizony eltartott hetekig, amíg újra megjelenhettem az ő aranykedélyű vacsoráin. Darabomban sohasem játszott, hiszen Blahánéval egyidőben volt a színháznál. Ez pedig mindent megmagyaráz.

H e g y i Aranka. A legszerencsétlenebb primadonna. Az izzó ambíció égette a lelkét. Ez a gyönyörű asszony maga volt, mint annyi más kiváló talentum, a művészi gőg. Minden szerep kicsi volt neki, egész lelkét egyikbe sem tudta beleönteni. De ha a darabnak mégis sikere volt, felülkerekedett benne az igazi asszonyi és művészi önbizalom: az övé volt a siker teljesen, a szerzőé is, a színházé is. Nagyon képzett volt a zenében, de tanulni nem szeretett. A sikert imádta, csak az utját szerette volna megkerülni. Néha a legutolsó zenekari próbán is kottából énekelt. Koloratúrpartikban legelső-rangu volt, megjelenése diadalmas, játéka csupa decens finomság.

K ü r y Klára művészi pályájának nagy egyenetlenségeit is meg tudom érteni. Küryt, aki a leányos egyszerűség bájjával, a naiv közvetlenség erejével aratta eleinte legnagyobb sikereit, az angol operettek belekényszerítették a legraffináltabb szinpadai trükkökbe. A közönség hamar belefáradt az orfeumi

mutatványokba és a könnyen muló divat lesöpörte az angol operettet. Fájdalom, Küry is sokat veszített abból, amelyben nagy volt: a természetességből. De én ismerem az ő nagy kvalitásait, zenei műveltségét, gyors felfogását és hiszem, hogyha akad színház-igazgató, aki alkalmas darabba tudná őt beállítani, megújulhatnának régi nagy sikerei is.

Legujabb szerelmem F e d á k Sári. Nézzék meg kérem a «Fecskék»-ben. Engem az ő szédítő talentuma Blahánéra emlékeztet. Mint maga a természet, oly egyszerű és oly sokoldalú. Semmit sem tanul és mindent tud. Nincs akkora szóbőségem, hogy hozzáfoghatnék a dicséretéhez. Meg azután, még azt mondanák, hogy reklámot csinálok a Király-színháznak. Nem mondok többet róla. De nézzék meg kérem a «Fecskék»-ben.

BLAHÁNÉ AZ ÚJ NÉPSZINMŰRŐL. Apró főkönyv és naptár társaságában találtam Blahánét, mikor felkerestem, hogy beszélgessek vele az új népszinműről, melynek el kell jönnie, hogy pótolja a régit. Azt, amelyiknek ő nélküle nem lesz többé jelentősége.

A vidéki vendégjátékai foglalkoztatták, azoknak a sorrendje: tervezgetett, számítgatott, hogy miképen tehetne eleget a mindenfelől érkező meghívásoknak.

— Lássá: itt vannak a bizonyítékok, hogy a népszinmű még nem is annyira a múlté, mint azt maguk gondolják. Hiába is temetgetik. Ahol csak megfordulok a vidéken: kívánják, szeretik, követelik és még sehol sem maradt üresen a színház, a hol az utóbbi időben népszinműben felléptem.

— A népszinmű Blahánéval valóban nem eltemetett zsáner. De a jövője? Milyen lesz a népszinmű — Blaháné nélkül?

Sóhajtott, szelid borongással. Azután mosolygott.

— Igen, egyszer én is el fogok múlni. Nem leszek többé és vajjon akad-e valaki, aki úgy szeresse, úgy érezze a népszinművet, mint ahogy én szerettem és én éreztem

szépségét, hangulatát, erejét? Persze: nem is igen törődnek új népszinmű-színésznőkkel. Nevelnek-e valahol színészeket és színésznőket a népszinműre? A színház ebben az új és bolondos operett-forgatagban nem is gondol a népszinműre. A színésziskolákban is operetteket, meg modern drámákat tanítanak: módjuk sincs a színészeknek, színésznőknek, hogy a népszinművel foglalkozzanak. Pedig az egy külön dolog. Más érzések. Más művészet.

— Hogy elhanyagolják a népszinműjátékot, mégis csak az lehet az oka, hogy a műfaj már nem kell a magyar közönségnek.

— Azt hiszem: valamelyest igazuk van maguknak. Csak éppen abban tévednek, hogy a műfaj teljes kimerülését konstatálják. A népszinmű Magyarországon sohasem fog elmúlni, bárha — kedvesen és megtisztelően — összeforrasztják velem. Mindössze: meg kell, hogy változzék. Amint-hogy megváltozott a magyar paraszt, viseletben, érzésben és indulatokban, az utóbbi harminc esztendőben, úgy kell, hogy megváltozzék a játék is, melyben szerepel. Fájdalom, eddig még nem érkezett el az író, aki új népszinművet írjon az új magyar népről az új magyar közönségnek.

— És ennek mi az oka?

— Talán az, hogy az igazi írók, az igazi művészeltek, azok, a kik érezni tudják a nép lelkét is és érzik a változásokat is: nem irnak népszinművet. Lenézik. A kik ma irnak: a régi népszinműből tanultak meg népszinművet írni és nem az átfarmálódott néplélek megfigyeléseiből. A mai írók nem irnak olyan társadalmi drámát, mint a harminc év előtti írók, de a népszinműírók ma is csak olyan népszinművet irnak, mint amelyet azok irtak. Ha Herczeg Ferenc, Bródy Sándor, vagy Eötvös Károly — különösen Eötvös Károly — irnának népszinművet, bizonyos, hogy kijelölődnek az új népszinmű irányára. De kicsinylik a népszinmű világát. Rosszul teszik és nagyon haragszom is ezért rájuk. E.

A színházi ember.

Irta: Heltai Jenő.

A világ fővárosai között mindegyiknek meg van a maga nagy nevezetessége. London a legnépesebb, Páris a legvidámabb és Budapesten születik a legtöbb színházi ember. Ha rajtam múlnék, én a népesedési statisztikában külön rovatot nyitnék nekik, mert őket külön gólya hozza. Külön megjegyezném, hogy: gyermek született, például ennyi és ennyi, színházi ember pedig éppen kétszerannyi. A színházi emberben ugyanis az a nevezetes, hogy ő már annak születik. Az élet ama kezdetleges stádiumában, amelyben az ember a halhoz hasonlít és kopoltyuk segítségével lélezkzik, a színházi ember már tisztában van azzal, hogy trükkök nélkül nincs igazi művészet. A színházi tudomány és tapasztalás pedig együtt születik vele, mint gróffal a rang, költővel a sorsharag.

Igy lép ki az életbe, így kell kilépnie, mert különben honnan szezezné meg azt a rengeteg szakértelmet, amelylyel utóbb élők és halottak fölött itélkeznek? Ez a szakértelem egy bizonyos ideig szunnyad benne, addig, a míg a szülei fegyelem vagy egyéb kényszerítő hatások alatt elsajátít valami polgári mesterséget, vagy leteszi a vizsgáit. Az első zsúrral egyidejűleg mozogni kezd benne a szakértelem. Eszébe jut, hogy őt már kopoltyú-korában arra jelölte ki a sors, hogy művészeti kérdésekben önállóan és fölényesen nyilatkozzék. Hogy milyen alapon és miért? Egyszerűen azért, mert ő színházi ember. Ne méltóztassanak a dolgot félreérteni: ő nem szindarabíró, nem színházigazgató, nem színész, nem rendező és nem színházi kritikus, ő valami, ami ezeken kívül áll és mégis egyesíti magában mindezeket. Ő színházi ember és minthogy sohasem foglalkozott a színházzal, nagyon természetes, hogy mindenkinél jobban ért hozzá. És minthogy mindenkinél jobban ért hozzá, ezt mindenkinek be is akarja bizonyítani. Ha egyébbel nem, hát egy fáradt mosollyal, amely mindennél ékebben jelzi, micsoda silányság az, amelyet a színház produkál.

Másutt a közönség mindvégig megmaradt a nagy gyerekeknek, amelyet mulattatni kell. Minálunk nincs ilyen becsületes, őszinte közönség. Ha a meggondolatlanabb embert a pillanat hevében elragadja a kacagás, vagy a meghatottság, azontúl annál szomorúbban leplezi az érzéseit, mintha sajnálná, hogy efféle emberi gyöngéket árult el. Az ilyesmit csak a karzat engedheti meg magának, lejjebb ez már nem úri dolog. A mi színházaink közönsége tehát három részre oszlik: egy csekély töredék fenntartás nélkül átengedi magát a színház élvezésének, egy jelentékeny rész alattomban élvez és hálátlanul titkolja azt, a kettő fölött pedig ott lebeg a színházi emberek légiója, mely irigységgel, gyűlölettel és kárörömmel ellenőrzi azt, mi történik a színpadon és nézőtérén? Ez elé a közönség elé hozza darabját a magyar szerző, naivul és gyanutlanul.

Honnan az ördögből kerekedett ki ez a közönség? Világos, hogy a színházi emberek rontották el. Ezek a sajátos állatok, akiknek az az elvük, hogy a színházat nem élvezni, hanem érteni kell. Akik föltétlen rosszindulattal néznek mindent és véres szigorral alkalmaznak olyan drámai törvényeket, amelyeket a gimnáziumban hallottak először és utoljára. Akik, minthogy nem lehettek sem színházigazgatók, sem drámaírók, közönség pedig nem akartak lenni, hát csináltak maguknak egy külön kasztot, egy külön fogalmat: a színházi emberét. Ez a fogalom sehol a világon nincs meg ebben az értelemben, ebben a csodálatos értelemben, hogy t. i. színházi ember az, akinek semmi köze sincs a színházhoz, de akinek a színházban való sűrű megjelenése, londoni és párisi tapasztalatai, továbbá a kóristalányok körül való heves kandurkodása miatt csak kell valami nevet adni. No már most, ha egy ilyen tekintélyes úr, akire a köztudat rányomta a színházi ember bélyegét, komoran és alig leplezett undorral nézi az előadást, hogy merje azt az egyéni vélemény nélkül szükölködő és szomszédjai után igazodó ember becsületesen élvezni?

A mi életünknek egyik legsúlyosabb és legvégzetesebb hibája úgy is az, hogy itt a legtöbb ember nem magának, hanem a szomszédjainak él. Minden cselekvését úgy rendezi

be, hogy az a szomszédjának fájjon, vagy imponáljon. Az ideális cél: úgy élni, hogy a többiek megpukkadjanak. És ez megnyilatkozik a legaprólékosabb dolgokban is, még egy színház nézőterén is. Ha a szomszédomnak nem tetszik a darab, nekem még kevésbé tetszik, mert én sokkal finomabb és műveltebb vagyok, mint ő és még sokkal jobban értek hozzá. Ha tehát nem is lehetek kinevezett, nyilvánosan megbélyegezett színházi ember, legalább szerintök igazodom, velük kapcsolatosan elégedetlenkedem és kiméletlenkedem, mérgelődöm és fanyarkodom, teljességgel megfeledkezően arról, hogy tulajdonképpen azzal a szándékkal mentem színházba, hogy mulassak.

Nagyon természetes, hogy mindez első sorban a szomorú hazai termésre vonatkozik. Az idegen előtt meghajlunk. Nem azért, mert idegen — ennyire perfidek nem vagyunk, nem is azért, mert jobb — ennyire kritikusok nem vagyunk, hanem kizárólag azért, mert az már kiállta egy másik közönség kritikáját, egy másik nagyobb városban. A mi véleményünk tehát ebben az ügyben úgy sem fontos, sőt nincs is rá szükség, mert egy másik publikum már megalkotta róla a magáét. Ellenben, ha néhány darabot megbuktatunk, az sohasem a darabért, hanem attól teljesen távol álló, külső okok miatt történik, véletlen dolga az egész. Véletlennek mondom, pedig mondhatnám azt is, hogy nem értünk hozzá, hogy nincs kritikánk. A legirtózatosabb színházi „Justizmordok“ Budapesten történnek. Nagy írók leggyönyörűbb munkái halálnak halálával haltak itt meg, összezuzódtak a mi érzéktelenségünkön, fogékonytalanságunkon, félelmetesen zajló izlésünk ingadozó jégtábláin.

S a színházaink között sincs egyetlenegy se, amely a közönség ez állapotával törődne. Hagyják magára: javuljon meg, vagy süllyedjen még lejjebb, ahogy neki tetszik. Persze ez az utóbbi állapot kényelmesebb mindakettőnek: színháznak is, közönségnek is. És ebben a süllyedésben végleg elvesz a színház bátorsága és a közönség érdeklődése. Összeomlik minden, csak egy marad meg rendületlenül a romokon: a színházi ember, aki a fejét csóválja és fáradtan mosolyog hozzá.

KLEOPATRA.

Lyrain regény

Irta : Erdős Renée

X.

Ily népies, naiv tónusban
A tárgy nem is olyan setét,
De ah, modern világításban
Nem kedvező s cseppet se szép.

S ha van, ki Kleopatrát kérdi:
Készen várja a felelet:
Szegény barátom, lássa, lássa,
Elverseltem a férjemet.

«Elverselte?» Igen. Nem érti?
Hisz oly világos a dolog!
Minden szerelmes dalom elvitt
Belőle egy kis darabot.

XI.

Mert vannak sokan, akik azt hiszik:
Hogy szerelem ételem, italom.
Szenvedélyes, vad lihegés között
Születik mindenik dalom.

S bevallom: oka én magam vagyok,
Azt is bevallom, hogy nem bánom ám!
Csak rajta, rajta, izzó vágyaim,
Forró, színes fantáziám!

Tenyérnyi füvet látok: ráfogom
Hogy rengő pázsit, virággal tele.
S egy árva csöppre, mely ajkamra hull,
Hogy üdvösségek tengere.

Reményem fája még ki sem virult,
Már én mohón gyümölcseit szedem
S ha lángra gyújt kis, asszonyos szeszély,
Azt mondom róla : szerelem.

XII.

Igy aztán, az a tisztos komoly úr,
Kinek el kellett volna jönni régen:
Másfelé jár az aranyos szekéren.

A dalaimon megbotránkozik,
Vagy feleséget is vett már azóta . . .
Szóval a hintó gazdástul, lovastul
Belefordult ama bizonyos tóba.

XIII.

Ime a lány. A rajz kissé szeszélyes,
Hiányos is talán imitt-amott.
Amit belőle tollam kihagyott,
Nem azért tette, hogy talán jobban tessék.

S amit hozzá tett — óh nagyon csekély ez —
Egy pár szem gyöngy, kicsiny szerényke disz.
Irónak, kit a munka láza visz :
Kissé túlozni édes kötelesség . . .

XIV.

És mégis, egyet nem hagyhatok el,
Külsőség bár, de szóra méltó mégis.
A természet kicsiny csodát mívelt
Nem csak a lelkén, de a két szemén is.

Apró csodát. Ki látja sem hiszi :
Az egyik szeme nagyobb, mint a másik.
Szerelmes olvasóm, hogy észre vedd :
Bizony, bizony elnézheted sokáig.

Kicsiny különbség, mégis lényeges.
S e két szemmel csak nézte a vllágot.
S ha becsukta néha az egyiket :
A másikkal még mindig sokat látott.

XV.

És látta azt, hogy e dübörgő árban
 Ebben a rémes, észvesztő csatában
 A durva erő mindent letapos
 Mi gyöngé, szép, csillámló, illatos.

Fehér gyopár vagy büszke hegyek ormán?
 Vigyázz magadra! Lesöpör az orkán.
 Igaz-gyöngy vagy, mit vizek mélye rejt?
 Felkavar az ár és fövenyre ejt.

Árnyatvető lomb? Egy gyerek letéphet!
 A tűzre dob, színetlen rommá éget.
 Előre, fel csak! Jogaidra nézz!
 Magad légy a tűz! Magad légy a vész!

Magad légy az ár, zúgó, diadalmas!
 Magad légy erő, romboló, hatalmas!
 Hogy meg ne törj, hogy le ne bírjanak:
 Törj másokat te s bírd le önmagad.

XVI.

És mert örökké a jövőt kereste:
 Azért esett a boldogságtól messze.
 Mert a boldogság mindég a jelen,
 Mindég a vágy, mindég a szerelem.
 S előle óh jaj, hasztalan kitérni!
 Nőnek a boldogság mindég a — férfi.

És Kleopatra, az erős, a bátor
 Ki nem fél senkitől — csak önmagától —
 Sem kísértettől, sem szótól, se tettől:
 Félt a férfitől, félt a szerelemtől:
 Mert tudta róla, hogy felette győzhet —
 Mert tudta róla, hogy amaz erősebb.

A színjáték.

BERND RÓZA. A legelső német színpad, a bécsi Burgszínház, hirtelen levette a műsorról Gerhart Hauptmann új darabját, a Bernd Rózát. A császári udvar ezt úgy kívánja. Okait nem adta elő, parancsolt. Nézzük: az okokra nézve talán maga a darab szolgál felvilágosítással.

Hauptmann Gerhart darabját sokan Gretchen-tragédiának nevezték. Ha minden cselédleány, aki összeütközésbe kerül a büntetőtörvény gyermekölési paragrafusával, Gretchen: úgy persze nem kivétel Bernd Róza sem. De a hasonlóság csak ennyiből áll. Goethe legtisztább, legköltőibb leányalakja is, Hauptmann erős, egészséges parasztleánya is «eszmél, örül, szeret és elbukik»; de más a szerelmük keletkezése, léte, elmulása, más a bukásuk ezer motívuma. Ott, ahol Bernd Róza a gyermeke kedvéért szerelme fájó emlékeivel, a világ könyörtelen előítéleteivel felveszi a harcot, a sziléziai dialektust szinte jobban megértjük, mint a legfenségesebb jambusokat. De a Gretchen-történet mélységes akkordjaiban benne van a szerelem minden hitványsága és minden gyönyörúsége, az élet minden értelme és minden céltalansága; az em-

beri gyarlóság, az emberi nagyság. Bernd Róza szomorú nő-tája csak egy csomó gonosz véletlen végzetes találkozását dalolja el.

A Bernd Róza tárgya ez: Flammföldbirtokosnak Róza éveken keresztül a kedvese volt, s a darab elején épp búcsút vesznek egymástól a szerelmesek, hogy a lány egy jámbor könyvkötő felesége lehessen. Az igazi okot meg se mondja a férfinak: apa kell a gyermekének. Streckmann gépmester azonban megleste a titkukat és hallgatásának csak egy ára van, a lány ölelése. Róza kénytelen elfogadni a borzalmas alkút; Streckmann nem tartja meg az ígétét; az öreg Bernd rágalmozási pert indít ellene, és e perben Róza hamisan esküszik. Resteli bevallani a Streckmann diadalát. Nem használ már ez sem; megérti, hogy a kedvese megveti, megérti, hogy a hamis tanúvallomásért fegyház vár reá. Félig örülten szalad el Flamm házából haza, ahol már türelmetlenül várja az öreg Bernd, Ágost, a vőlegénye, és a huga.

A darab legdrámaibb jelenetét közöljük alább. Az eredeti sziléziai nyelvjárásban van írva; a fordításnál szokásos palóc dialektust azonban nem ké-

nyelvi szempontokból kerüljük el. A sziléziai munkásnál komikum, ha «Hochdeutsch»-ül beszél; a magyar nép zömének nyelve: az «irodalmi» nyelv.

Róza (az ajtóban látható lesz. Házi szoknyája és egy laza kattun-blúz van rajta. Tartása görcsösen egyenes. Valami iszonyú határozottság, dac ül az arcán. Néhány pillanatig nézi a szobát: az öreget, aki a bibliára hajlik, Ágostot, aki úgy tesz, mintha az ablakon kitekin-tene. Aztán, támaszt keresve, erőszakolt energiával szólni kezd...) Jó estét mindnyá-jatoknak — —? — Jó estét!

Ágost (kevés habozás után). Köszönjük szépen.

Róza (keserűen, fagyosan). Ha nem szíveltek itt, elme-gyek megint.

Ágost (józanul). Hová akarsz még menni? — Hol voltál?

Róza. Aki sokat kérdez, sokat tud meg. Gyakran többet, mint amennyit szeretne. — Martel, gyere ide hozzám. (Martel jön. Róza a kályha közelében leült és megfogja a kezét. Hangosan :) Mi baja apának?

Martel (elfogulva, ijedten, félig hangosan). Hisz én nem tudom.

Róza. Mi baja apának? Beszélhetsz hangosan. És Ágost veled, ó . . . mi van veled? . . . Neked volna rá okod Ágost, igazán, te megvet-

hetsz! Ezt megteheted! Igenis! Ezt nem tagadom!

Ágost. Én nem vetek meg senkit ezen a világon.

Róza. De én! Mindenkit! Valamennyit!

Ágost. Homályos előttem, amit összebeszélsz!

Róza. Homályos! Igen! Elismerem! Homályos! És ragadozó állatok ordítanak! — De aztán egyszerre, aztán világos lesz. Akkor majd érezni lehet, hogyan ég a pokol. — Martel . . .

Bernd (egy kissé hallgatózott, felemelkedik és kiszabadítja Martelt Róza kezeiből). Ne mérgezd meg e gyermeket is! — El a kezéddel! — Mars a kamrába, aludni! — (Martel sirva el). Nem akarok hallani semmit! Nem akarok látni, halott szeretnék lenni! — (Elmélyed újból a bibliába).

Róza. Apám! — Én élek! — Itt ülök! — Ez valami! — Éz jelent valamit, hogy itt ülök! Azt hittem, apám, hogy ezt látnia kell! Olyan világ ez . . . maga leüppedt . . . maga nem tehet már nekem semmit. Ó Jézus, egy kicsi kamrácskában éltek együtt! Nem tudjátok, mi történik a kamrán kívül! Én tudom! Görcsök között tanultam meg! Ekkor . . . nem tudom . . . minden elhúzódtól előlem . . . egyik fal a másik után . . . és ekkor kint áltam a nagy zivatarban . . . és nem volt többé alattam és felettem semmi . . .

ehhez képest kis gyermekek vagytok.

Á g o s t (félénken). Na Róza, ha igaz, amit Streckmann mond, akkor te hamisan esküdtél . . .

R ó z a (keserűen nevetve). Nem tudom! Minden lehetséges — nem tudok most erre emlékezni: hazugságból és csalásból áll a világ.

B e r n d (sóhajt). Úristenem . . . egyetlen menedékem.

Á g o s t. Így gondolkozol a hamis esküről?

R ó z a. Ez semmi! Semmi! Mi is lenne ez? Valami fekszik itt! Ez valami! A legelőn fekszik! — Ez valami! A többivel nem törődök! Előbb a csillagokba néztem! Kiáltottam és hívtam előbb! Az isten nem mozdult.

B e r n d (rémülten, reszketve). Te az istent gyalázod itt? Ha ennyire van, nem ismerlek többé!

R ó z a (a térdein közeledik hozzá). Ennyire van. És te ismeresz apám! Hiszen a térdeiden ringattál, és én is segítségedre voltam néha! — Most mindnyájunkat elért valami — védekezünk ellene, védekezünk . . .

B e r n d (megdöbbenve). Mi az?

R ó z a. Én nem tudom! — Ezt nem tudom! — (Térdeire roskadva, remegve marad a földön, maga elé bámul).

Á g o s t (e látványtól legyőzve, elragadtatva) Rózácska, kelj fel, én nem hagylak el! Kelj fel, én nem birlak így fekve

látni! Valamennyien bűnösök vagyunk. Aki így vezekel, annak megbocsátanak. Kelj fel, Róza! Apa, emelked fel! Hiszen látod, mennyire a szívére veszi! Akármilyen jőjjön is, én melletted maradok! Én nem vagyok bíró! Nem ítélek el! Megváltónk az égben sem ítél! Talán te is elkövettél nem egy hibát! Mi közöm a világhoz? vele nem törődök!

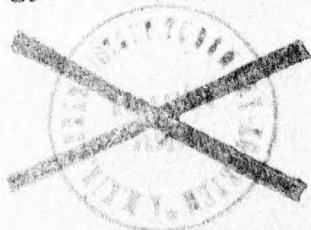
R ó z a. Ágost, rám ragadtak, mint a bojtornán . . . nem szaladhattam az utcán keresztül! . . . Minden férfi mögöttem volt! . . . elrejtőztem . . . Félttem! Úgy félttem a férfiaktól! . . . nem használt, folyton rosszabb lett csak! Aztán egyik hálóból a másikba kerültem, úgy, hogy nem jöttem eszméletre többé.

B e r n d. Azelőtt a legszigorúbb nézeted volt! Elítélted a Leichner-lányt, a Kaisert megvetted. Hancegtél, hogy hozzád jőjjön valaki! A molnárlegénynek a szájára csaptál! Az a lány, aki ilyesmit csinál, mondtad, nem érdemel szánalmat, az akaszsa fel magát! Most hálókról beszélsz.

R ó z a. Most tisztában vagyok evvel.

Á g o s t. Jőjjön, ami jönni akar, én kitarok melletted, Róza. Eladom a földemet. Kiköltözünk a világba. Egy nagybátyám Braziliában van odaát. Majd csak megélünk mi együtt. Talán csak most vagyunk elég érettek erre.

Berlin. Kovács Jenő.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

57.

Anna Palovna szavaira és pillantásaira gondolt, amint az házáról beszélt, emlékezetébe jutott Vassili hercegnek ezer meg ezer erre vonatkozó célzása, s félni kezdett, hogy nincs-e már is lekötve oly dolog teljesítésére, ami nyilván nem helyes, s amit nem kellett volna annyira vinnie. De ugyanekkor, miközben ezekre gondolt, más oldalról az Ilona képe bukkant föl előtte minden női ingerével.

II.

1805. novemberének elején Vassili hercegnek ellenőrző utazást kellett tennie négy kormányzóságon keresztül. Ezt az utat szándékozott felhasználni arra is, hogy a maga elhanyagolt birtokait megtekintse, s hogy Anatol fiát állomási helyéről magával vigye Andrejevics Bolkowski herceghez, hogy annak lányával összeházasítsa. De még ezen új terveinek kivitele előtt Pierre-el való ügyét akarta elintézni, aki az utóbbi napokban minden szabad idejét Vassili herceg házában töltötte s az Ilona jelenlétében zavart, izgatott és gyámolatlan volt (amilyen minden szerelmes lenni szokott), anélkül, hogy a jövőre vonatkozólag nyilatkozatot tett volna.

— Mindez szép és jó, de végét kell szakítani! — mondta magában egy reggel mély sóhajtással Vassili herceg, mivel belátta, hogy Pierre eljárása, a ki neki annyira le volt kötelezve, legkevésbé sem volt szép. „Ifjuság . . . könnyelműség . . . na, isten segítse! — gondolkozott el Vassili herceg — mais il faut, que ça finisse. Holnapután lesz Lola névnapja, akkor vendégül hívom, s ha ekkor sem látja be, mit kell tennie, úgy tudni fogom, hogy nekem mit kell tennem. Igen, tudom mit fogok tenni. Én az atyja vagyok!”

Az Ilona születésnapján a legbizalmasabb barátok kis csoportja volt a hercegnél, a „herceg asztalánál”, mint a hercegnő magát

kifejezte. Mindezen barátokkal és rokonokkal megértették, hogy ma dől el annak a sorsa, a kinek névnapját ülik. A vendégek vacsoránál ültek. Kuragina hercegnő, egy rendkívül kedves nő, ki valaha szép volt, s jól értett ötletei előadásához, a háziasszony helyén ült. Oldalán jobbról és balról ültek a megkülömböztetett vendégek: egy öreg generális, a felesége, Anna Pavlovna; az asztal alsó részén a kevésbé tekintélyes vendégek, s a házhoz tartozók ültek — Ilona Pierre mellett. Vassiliherceg nem evett az asztalnál: derűs hangulatban forgolódott az asztal körül, majd egyik, majd másik vendég mellé telepedett; mindegyiknek suttogva néhány szót mondott, Ilonát és Pierre-t kivéve, a kik mintha ma nem léteztek volna számára. Vassili herceg mindannyiukat felelősen megnézte. A viaszgyertyák pazarul szórták fényüket, az ezüst- és kristály kelyhek a nők ruháival együtt szemkápráztatóan csillogtak, ugyszintén a sok arany és ezüst karkötők; az asztalnál vörös ruhájú inasok szolgáltak föl; kés-zörgés, poharak és tányérok csörömpölése s élénk csevegés hangzott mindenfelé. Hallani lehetett a mint az öreg kamarás az asztal egyik sarkán az öreg bárónénak tüzes szerelméről beszél, hallani lehetett a báróné nevetését — a másik részen ismét valami Mária Viktorovnának beszélgetését egy balsikeréről.

Az asztal közepén hallgatók csoportjától körülvéve a herceg ült. Sokat nevetgéltek mindannyian. Az asztal felső végén a különböző kellemes benyomások hatása alatt, úgy látszott, élénk hangulat uralkodott, csak Pierre és Ilona ültek hallgatagon, némán, egymás mellett, az asztal alsó végén. Mindezen kicsinyes és mesterkelt érdeklődés közepette, mely a társaság tagjai közt volt szétszórva, úgy érezte magát a két csinos és egészséges fiatal, mintha férj és feleség volnának. S ez a tiszta emberi érzés áttört mindent és ott lebegett a társaság erőltetett zaja felett. A tréfák terhesek voltak nekik, az ujságok nem bilincseltek le, az elevenség erőltetett, rajtuk kívül csak a szolgálattelvő inasok érezték ezt, s egészen elfelejtették teendőiket, ha a szép Ilonára néztek — aki sugárzó arccal ült ott — vagy a Pierre pirral borított kövér, szerencsés és nyugtalan arcára. Maga a gyertyák fénye is mintha kizárólag erre a két, boldogságtól sugárzó arera volna irányozva. Pierre érezte, hogy mindennek ő most a központja, ami örvendeztette s nyomta is őt egyszerre. Olyan ember helyzetében érezte magát, aki valami foglalkozásban van elmélyedve. Nem látott világosan, nem fogott fel semmit se tisztán, nem hallott semmit. Csak időnkint bukkantak fel lelkében a valóságból kiszakított gondolatok és benyomások.

— Tehát már minden befejezett tény volna? — gondolta. — És miként történik az egész? Olyan gyorsan. Most látom, hogy ennek nemcsak én miattam, nemcsak ő miatta, hanem mindnyájuk miatt kellett bekövetkeznie. Mindannyian annyira elvárják ezt, mind annyira meg van győződve, hogy ez meg fog történni, hogy már ki sem kerülhettem. De hogy is lesz az? Nem tudom, de meg lesz, minden bizonynyal meg lesz!

Igy gondolkozott, miközben szemeivel az Ilona közelben levő vállát simogatta.

Hirtelen olyan érzés fogta el, mintha szégyenkeznie valami miatt. Kényelmetlenül érezte magát, hogy az összes vendégek figyelmére irányul, hogy mindenki szemében nagyon szerencsés, boldog embernek tetszik, mintha szépnek nem mondható arcával Páris szerepét játszaná, aki Helénát elrabolta.

— De ez mindenkinél így van s így kell lennie! — így vigasztalta magát — s egyébként mit tettem? Mikor kezdődött ez az egész? Mikor Vassali herceggel Moszkvából elutaztam, még nem volt semmi. Miért nem maradhattam nála? Ilonával kártyáztam, a munkakosarát tartottam és kikocsikáztam vele. Mikor kezdődött ez az egész? Mikor történt ez az egész? — És most úgy ül mellette, mint a lány vőlegénye, hallja, látja, érzi közelségét, érzi a lehelletét, mozgását, szépségét — hirtelen úgy érzi, hogy nem a lány, hanem ő boldog az ünnepélyes bámuláson, melle emelkedik, fejét felemeli s örvendő szerencsésén. Majd egyszerre ismerős hang üti meg fülét; valaki ő hozzá beszél. De Pierre annyira el van mélyedve, hogy nem tudja megérténi.

— Azt kérdezem, mikor kaptad meg a Bolkovski levelét? — ismételte már harmadszor a kérdést Vassili herceg. — Milyen szórakozott vagy, kedvesem!

És Vassili herceg mosolygott és Pierre egyszerre azt látta, hogy mindenki őt és Ilonát nézi s rájuk mosolyog.

— Nos, mit akartok, ha mindnyájan tudjátok! — mondta magában Pierre. — No mi az? ez tény! s maga is elmosolyodott az ő lágy, gyermekes mosolyával. Ilona hasonlóan nevetni kezdett.

— Mikor kaptad meg? Olmücből? — ismételte még egyszer Vassili herceg, aki úgy tetette, mintha ezt minden áron tudnia kellene, hogy véget vessen egy vitának.

— Lehet-e ilyen haszontalanságra gondolni s ilyenről beszélni? — gondolta Pierre. — Igen, Olmücből! — felelte és felsóhajtott.

(Folytatjuk.)

TERMÉSZETTUDOMÁNY

ÉLŐ HALAK MEGFAGYASZTÁSA Amerikai lapokban volt olvasható az a hír, hogy T a c o m á b a n megpróbálták élő halakat jég közé fagyasztani és a jéggel együtt kelet-amerikai piacokra szállítván, ott a jég lassú felolvasztása útján újra életre kelteni azokat.

J. Parkes Whitney, aki Oregon állam megbízásából hivatalosan foglalkozott e kérdéssel, jelentésében kiemeli, hogy neki tényleg sikerült halakat akár — 12 fok hőmérsékletnél keményre fagyasztani, anélkül, hogy elpusztultak volna. Hangsúlyozza azonban, hogy a napsugár a megfagyott halakat megöli. W. Riegler osztrák haltenyésztő utána próbálta azt a kísérletet és a «Fischer-Zeitung»-ban közzétett tanulmányában saját tapasztalatai alapján megerősíti az amerikaiak állításait. Megemlíti, hogy azt a kísérletet ő már kis fiú korában megtette.

Feltűnt azonban Rieglernek, hogy valahány felélesztett hal, mindnek elgörbült és görbe maradt a hátgerince. Ha a jeget feltörte, vagy hirtelen melegítette fel, a halak elpusztultak. Csak lassú felolvasztás mellett lehetséges azokat életben tartani. Riegler szerint a jégnél még kevésbé árt a halaknak a hó. Napokon át hó közé

csomagolt halak vízbe dobátván, azonnal úszkálni kezdtek. Ugy látszik, hogy a levegődús havat jobban tűrik, mint a merev jeget. Lehetséges, hogy ezek a kísérletek még nagy nemzetgazdasági jelentőségre fognak szert tenni, ha lehetséges lesz a különben könnyen romló halakat élve juttatni el rendeltetésük helyére. A jéggyártás mai előrehaladott állapota lehetővé teszi ezeknek a kísérleteknek nagyban való kipróbálását. Érdekes, hogy Jókai Mór bámulatos fantáziája évtizedekkel megelőzte ezt a természettudományi tapasztalatot. Régibb regényeinek egyikében leírja egy jég közé fagyott szerves lénynek évszázadok után történt feléledését. Igaz, hogy a regényben előforduló szerves lény nem hal, hanem — ember volt.

A BOLYGÓK LÉGKÖRÉRŐL alapos tanulmányt írt Rogovsky, amelyet a «Prometheus» nyomán a következőkben ösmertetünk:

A bolygók légkörének hőmérséke három feltételtől függ: 1. A világűr hőmérsékétől (ami természetesen minden bolygóra vonatkozólag azonos); 2. a nap hősugárzásától; 3. a bolygó saját hősugárzásától. A négy belső, kisebb planétán (Merkur, Vé-

nus, Föld, Mars) a napsugárzás jelentékeny, a bolygók saját melegsége kisebb; a négy külső, nagyobb bolygón (Jupiter, Saturnus, Uranus, Neptunus) a napsugárzás hatása kisebb, az ön-hőmérsék pedig nagyobb. Ezen az alapon és a bolygók tömegének ismerete alapján számította ki Rogovsky a bolygó-légek átlagos temperatúráját.

Pouillet szerint a föld felületén -89° C volna az átlagos hőmérsék, ha a nap sugarai a földet nem melegítenék. Minthogy azonban a napsugárzás $+104^{\circ}$ C-al emeli a földfelület hőmérsékét, ennél fogva a most uralkodó átlag-hőmérsék: $+15^{\circ}$. Ugyanilyen számítások alapján megállapítható, hogy a Mars bolygón sokkal hidegebb van, mint nálunk: 73° C a zérus alatt. Innen van az, hogy a Mars jégmezői a sarkaktól gyakran egész az egyenlítőig terjednek. A holdfelület hőmérséke -85° , tehát még alacsonyabb.

A Jupiter és Saturnus bolygók igen magas ön-hőmérséke folytán azonban ott rendkívül nagy hőség uralkodik, a Jupiteren $+2690^{\circ}$, a Saturnuson $+827^{\circ}$. Rogovsky szerint az a vörös folt, amelyet néhány évvel ezelőtt észleltek a Jupiter felszínén, izzó lávahegyeknek

tulajdonítható, melyek a bolygót környező sűrű fellegrétegen átviláglottak.

A bolygók hőmérsékleti viszonyaiból következtethetünk — a kinetikus gázelmélet alapján — azok legkörének összetételére. Ez az elmélet arra tanít, hogy a gázak tömegei (legapróbb, eróművi uton nem osztható részecskéi) igen gyorsan mozognak, és mozgásuk gyorsasága a gáz mivoltától és az uralkodó hőmérséklettől függ. Ha a gázok tömegmozgásának gyorsasága egy bizonyos határon túl növekszik, akkor legyőzi az illető égítést vonzóerejét és szétoszlik a világűrben. Innen van az, hogy földünk légkörében a hydrogen nem marad meg és bár igen sok hydrogen jut a levegőbe, légkörünk mégis csak keveset tartalmaz belőle; a hydrogengáz tömegeinek mozgása ugyanis már a földi hőmérséknél is olyan gyors, hogy az legyőzvé a föld vonzóerejét, a világűrbe illan.

Szintugy elillan földünkről a helium is, melyet noha folytonosan áramlik a légkörbe tüzhányókból és meleg forrásokból, csak nemrég sikerült nyomokban kimutatni.

nden gáz, amelynek a sűrűsége nem éri el a hydrogengáz sűrűségének kétszeresét, elillan a földről.

A SZERKESZTŐ KÖZLÉSE. A „Jövendő“ olvasóinak fel fog tűnni, hogy az ujság e számában a színjátékra vonatkozó cikkelyek szokatlan mértékben gyűltek össze. Ez nem a „Jövendő“ rendjének, tartalmának vagy irányának változtatását jelenti, a színjátéknak és színészetnek ezentúl sem akarunk több jelentőséget tulajdonítani, mint eddig. De a most közölt és a jövő számban közlendő, színházzal összefüggő cikkeket érdekeseeknek tartjuk, azért adjuk közre.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, sziveskedjenek az előfizetést utalványon mihamarabb megküldeni.

A «Jövendő» kiadóhivatala,
Budapest, Lövölde-tér 3.

A Bihari, Glatter és Knopp-féle női festőiskola, amely már 5 év óta főnnáll, Budapestnek legjobb és leglátogatottabb intézete.

A modern kor szelleme fontos szerepet juttatott a művészetnek úgy a közoktatás terén, valamint a magasabb műveltség szempontjából is; mert világszerte elismert tény az, hogy az ember lelkét csak a művészet nemesíti, de különösen a nő kedélyére és lelki életére megbecsülhetetlen a művészettel való foglalkozás.

Ezért és mert meg vagyunk győződve arról, hogy kitünő módszer szerint tanítanak, ajánljuk ezt a kitünő iskolát a közönség becses figyelmébe. Beiratkozás Andrassy-út 96. sz., az iskola helyiségében.

Eredeti festmények kiállítása «Könyves Kálmán» magyar műkiadó részv.-társ. kiállítási termében, VI., Nagymező-utca 37—39. szám a. Ingyen megtekinthető naponta este 8-ig. A kiállított képek részletfizetésre is kaphatók.

Szerkeszti: **Bródy Sándor.**

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség: Lövölde-tér 3.

Kiadja: A Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.

Lövölde-tér 3.

A Jövendő előfizetési ára egy hónapra: egy korona, félévre 6 korona. A Jövendő megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásokban.

A papíros az Első Magyar Papíripar R.-T. gyártmánya.

Beer E. és Társa, ezelőtt «Kosmos» műintézet nyomása, Budapest.

Kiadóhivatal
Lövölde-tér 3.

Ára **20** fillér.

Egy hónapra
Egy korona.